Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 53 (18076). | 1989 оной мартын 3, пятница | Сэн 3 мүн.

АДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААН— АГУУЕХЭ ХҮСЭН

...болохоёо байгаа научно-практическа конферен... республика дотор бэшэ, харин манай хүршэнэ... ...рхол татажа, тэрэнэй хүдэлмэридэ хабзадаха ту... ...мдуулһэн байна. Тиигэжэ Яхадай АССР-эй, Шэ... ...й областьнуудай, Агын болон Усть-Ордын авто... ...туудай, МНР-эй Булаган, Сэлэнгэ аймагуудай, Дар... ...хотонуудай делегацинууд айлшалан буунхай, ...конференциие гансашье зональна бэшэ, харин ...ан ехэ удха шанартай болгобо ха юм.

...ргай жэлнүүдтэ СССР дотор национальна асуу... ...дхэ талаар түүхын ехэ удха шанартай хүдэлмэри ...ржэ тон түрүүн тэмдэглэлтэй. Нацинууд болон ...ндэй бодото адли тэгшэ байдал хангаха, арадуу... ...ой аха дүүгэй харилсаануудые бэхижүүлхэ, ...интернациональна сэдьхэл бодолтойгоор хүмүү... ...р бага бэшэ үрэ дүнгүүд туйлагдаа гээшэ. Энэ... ...совет хүнүүдэй омогорхомоор, баясамаар хэрэг

...манай республикын бодото байдалнаа эли тодоор ...но. Агууехэ Октябрийн революциин үрда тэ ма... ...юун байгаа һэм! Мүнөө ямар байдалтай болоод ...Ушар байдалые эшэ үндэһөөрнь ойлгохын тула ...ш, сасуулжа үзэхэ ёһотой ха юм. Республикымм... ...илгын хүсэн аргагүй ехэзэр хүгжөө, шэнэ-шэнэ ...ханууд бии болоо. Мүнөө үедэ 2 миллиард ша... ...й промышленна продукци Буряад оромнай гарга... ...рэнэй бүхы республика болон областьнуудта, ...ха харинн хэдэн арбаад гүрэндэ эльгээжэ байна ...ь совет ороной арадай ажахын нэгэн нинтэ ком... ...ршагүй хубинь болоо гээшэ. Буряад арадай дун... ...ншэн анги бүридэн бии болоо.

...йдаг үндэһөөрөө хубилаа. Хүсэ шадалтай, ба... ...далтай колхоз, совхозууд түбхинэнхэй. Мүнөө... ...ажалшанай ухаан бодол, байра байдал, ажал ...най байдалтай жэшэхээр бэшэ ха юм. Элдэб ...нго, электрын эшэ хүсэн — юрын лэ юумэн шэн... ...анагдадаг гээшэ. Тегэ хододоо нимэ байгаагүй. ...ализ байгуулалтын аша үрэ гэжэ бултадаа мэ... ...ни.

...нсхал болоожо, үзэг бэшэг урдань мэдэхэгүй бай... ...рдэм һүргуулитай болоожо, үри хүүгэдынь мүнөө... ...аанай, соёл болбосоролой, литература болон ...ан баялигые дуулһан эдлэжэ байна бшуу. Ямар ...рд, уран бэлигтэн, арадай ажахын мэргэжэлтэд ...гэшэб!

...дэ шидхэгдээгүй асуудалнууд, орёо бэрхэшээл... ...эндүүнүүд үзэгдэдэг байна. Юуб гэхэдэ, имагг... ...ын харгы замые манай орон, манай Коммунис ...й дээрэ анха түрүүшынхиеэ гаргажа, түүхэдэ үр... ...гүй асуудалнуудые, тэрэ тоодо эгээл түбэгтэй... ...й национальна асуудалые шидхэхэ баатай болоо ...й мартаха ёһогүйбди. Зарим үшарта яаран гар... ...ньэ ямагнай өөрсэ илгаанууд тоогдоогүй, зарим ...ньэ ямагнай экономическашье, соёлойшье эрилтэнүүд ...ндай экономическашье, соёлойшье эрилтэнүүд ...ар хараада абтадаг, хүсэд һайнаар бэлэүлэгдээ... ...ньэ шидхэгдэһэндэ тоологдодог байһан юм. Тиигэ... ...ньэ асуудал шидхэлгэдэ туйлагдаһан үрэ дүн... ...гүй, һэжэглэшэгүй болгогдоһон, нацинууд хоорон... ...ануудта ямаршье шидхэгдэзэгүй асуудалнуудай ...тухай тобшолол батадхагдаһан байха юм.

...Байдалнай ондоохон гээшэ ааб даа. Мүнөө үедэ ...үргэдхэлгын, нюусагүйгөөр бүхы юумэ олондо ...ргэн шүүмжэлэлэй үедэ муу һаймнай гаража ...«Хабша хабшаһаар хабһанай забһараар, нюу ...ганай забһараар» гэжэ буряад арадная дамы ...балэй. Дээрэ хэлэгдэһые олон үзэгдэлнүүд хаб... ...нүүлэй жэлнүүдтэ Казахстанда, Арменидэ, Азер... ...лакгаяа Нагорно Карабахта, Прибалтикын зарим ...ардта болоһон үйлэ хэрэгүүд нацинууд хоорон... ...ньуудта гансашье шидхэгдээгүй бэшэ, харин зү... ...асуудалнуудай, нилээд орёо үшарнуудай бии бай... ...бшуу. Энэмнай бодото байдалые тоонгүй, бодом... ...гүй байжа болохогүй гэжэ бидэндэ һануулна.

...нэ үнэгэрһэн сагһаа зүб һургаал абажа, нацинууд ...харилсаануудые нарижуулан һайжаруулха бүхы ...шэнэ шатада дээшэнь гаргаха, ленинскэ нацио... ...нальна политикые мүнөө сагта бодотоор бэелүүлхэ ашаг үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые зохёон бэелүүлхэ зорилго мүнөө табигдаа гээшэ. Нэн түрүүн юу хэхэ ёһотойб гээхэдэ, мүнөөнэй национальна политикын талаар тон гүнзэгы эрдэмэй-теоретическэ шэнжэлгэнүүд хэрэгтэй, тэрэниие комплексно гуримаар, али бүхы талаһаань хаража үзэхэ шухала болоно. Манайшье республика дотор Буряадай эрдэмэй түб, дээдэ һургуулинуудэй эрдэмтэ багшанар, обществоведууд энээндэ ооһэдынгөө хубитые оруулха, мүнөө табигдажа байгаа орёо, арсалдаата асуудалнуудта үнэн зүб харюу үгэхэ ёһотой бшуу. Һүүлэй үедэ Буряадай эрдэмэй түбтэ боложо үнгэрһэн конференцинүүд, «Буряадай АССР-эй түүхэ», «Буряад литературын түүхэ» шэнээр бэлдэжэ гаргаха тухай үргэн ехэ үгэ буляалдаан аша үрэеэ харуулха бээз гэжэ олониитэ хулеэдэг гээшэ. Тиихэдээ түүхын «сагаан толбонуудэ» элирүүлэгдэхэ, национальна асуудалаар урдань нюуса гэгдэдэг ушар баримтанууд олондо мэдэсэгдэхэ байха гэжэ бэһал һанагдана. Иимэ түүхын үнэн сэхэ, үндэһэ баримтатай теоретическэ шэнжэлгэнүүд арад зоной, илангаяа залуушуулай дунда ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын аша нүлөөтэй хүдэлмэри ябуулхада, сэгнэшэгүй туһа нэмэри болохо байна ха юм. Энэмнай партийна, комсомолой органуудта, үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдтэ тон ехэ удха шанартай гээшэ.

Арадуудай социалис хани барисаа бэхижүүлхэ, улад зониие интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ, нацинуудай хоорондо гарадаг али болохо асуудалнуудые эбэй ёһоор шидхэхэ гээшэ мүнөө үедэ бүришье ехэ шухала асуудал мүн болоно. Үнгэрһэн саг дэмы һалаагүй. Бидэ бага бэшэ дүй дүршэлтэй, онол аргатай болообди гэхэдэ, алдуу болохогүй. Гансал тэдэнээ мүнөөнэй эрилтэтэй сасуулжа үзэхэ, шүүмжэлхы ёһоор хараха хэрэгтэй.

Манай республика дотор 60 гаран үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдажаһууна, ажаллана. Ямаршье ажалша коллектив абабал, тэндэ ород, буряад, украинец, татар, белорус, эвенк гэхэ мэтэ — бултадаа эбтэйгээр, бэе бэеэ дэмжэлсэн, туһалалсан хүдэлжэ, гэр бүлэнүүдээрээ ханилжа, айлшалалсажа байдаг шуу. Ехэ-ехэ барилганууд, нэн түрүүн БАМ-ай, Гусиноозерскын ГРЭС-эй, Түгнын шулуун нүүрһэнэй уурхайн барилганууд ёһотойл интернациональна хүмүүжүүлгын һүргуули болоо гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Элдэб үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн гэр бүлэнүүд олон боложо байнхай. Һүүлэй үедэ буряад хэлээр һонирхохо, шудалха ябадал үргэдэнэ. Дээдэ ба дунда һүргуулинуудта интернациональна хани барисаанай клубууд ехэ юумэ хэжэ байдаг.

Гэбэшье интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хаа хаанагүй аша үрэтэйгөөр ябуулагдана гэхэ аргагүйбди. Гол дүтагдалынь гэхэдэ, энэ хүнгэн бэшэ ябуулга комплексно гуримаар, үүнэзгы удхатайгаар, саг үргэлжэ, даамгайгаар эрхилэгдэнэгүй бшуу. Энэмнай гэр бүлэһөө, сад-яслиһаа, һүргуулиһаа, пионерэй болон комсомолой эмхинүүдһээ эхилээд ябуулагдаха ёһотой ха юм. Эндэ элдэб таһалдал ушардаг байна гээшэ. Манай арадуудай хани барисаанай эшэ үндэһэ харуулха, республика болон областьнуудай экономическа харилсаануудые тайлбарилха, нацинууд хоорондын харилсаанай соёл болбосоролые бүрилдүүлхэ, бүхы арад үндэһэтэдэй ёһо заншалнуудые, хэлэнүүдые, искусство болон туухыень хүндэлдэг байхаар хүмүүжүүлхэ гээшэ тон шухала. Эдэ бүгэдэ хадаа партийна, совет, профсоюзай болон комсомолой органуудай, үзэл сурталай эдэбхитэдэй гол анхаралда хододоо байха, даамгайгаар, аша туһатайгаар шидхэгдэхэ хэрэг болоно бшуу.

Интернациональна хүмүүжүүлгын, нацинууд хоорондын харилсаанай асуудалнуудые шэнжэлэх, эрхилхэ түсхай комиссин, харюусалгатай хүнүүд партийна комитет бүхэндэ баталагдаха ушартай. Энэмнай имагтал партийна хэрэг ха юм. Хэблэл, радио болон телевидени энэ хэрэгтэ ооһэдынгөө хубита оруулха үялгатай. Илангаяа мүнөө, национальна харилсаануудта хабаатай асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй урда тээ, ехэ юумэн хэгдэхэ, арад зоной, республикануудай һанамжа дурадхалнууд нариналр шэнжэлэгдэхэ, хаража үзэгдэхэ ушартай.

Манай оронуудай бүхы арадуудай һалбаран хүгжэлгын үндэһэ һуури болохо совет обществын нягта нэгэдэлдэ, хани барисаанда, Эсэгэ оронойгоо хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ нүлөөлхэ бүхы юумые гамнаха, арьбадхаха гээшэ хүн бүхэнэй нэрэ хүндын хэрэг, нангин үялга мүн. Арадуудай хани барисаан —агууехэ хүсэн, агууехэ баялиг мүн.

НЭГЭН ҺАНАЛТАЙ

Ленинэй орденто локомотивваган зайһабарилгын завод Буряадаймнай промышленна гигантнуудай түрүүшынхинь болоно. Тэрэниие барилгада республикымнай бүхы шахуу хүн зон эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байна. 1930 гаран онуудта тэрэнэй барилгын ямараар ябуулагдаһан тухай заводой түүхын музей соо һонин олон баримтанууд бии. Заводые хүл дээрэнь гаргалсаһан түрүү хүдэлмэришэд Н. А. Ошоров, Б. З. Поздеев Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ эзргэдэ хүртэһэн байна.

Хэдэн мянган хүдэлмэришэдһөө бүридэһэн заводой коллективтэ элдэб үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд амжалтатайгаар, эбтэй зетэйгээр ажаллана. Гансашье урагшатай ажалаараа бэшэ, мүн ажалһаа сүлөө сагта соёлой орден соо, амаралтын баазануудта, байгаалинн оршондошье заводой хүдэлмэришэд суг ашатай һайнаар амардагаараа шалгардаг. Тиихэдэ эндэ үндэһэ яһатанай илгаа гэжэ гарадаггүй. Юуб гэхэдэ, заводой интернациональна коллектив ооһэдынгөө урагшатай ажалаараа, нэгэ һанэлаараа нэгэдэнги, эбтэй зетэй оршон байдал тогтоонхой бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дизельнэ цехэй И. А. Буяновай хүтэлбэрилдэг слесарь-зайһабарилагшадай бригадын гэшүүд.

Д. АЛТАЕВАЙ фототекст.

* * *

УНШАГШАДАЙ АНХАРАЛДА: интернациональна хүмүүжүүлгын асуудалнуудта зорюулагдаһан материалнуудые хоёрдохи хуудаһанда үншахыетнай дурадханабди.

ШЭНЭ БАРИЛГАНУУДЫЕ БОДХООХО

Улаан-Удын авиапредприятиин лётчигууд, вертолётчигууд, хүдэлмэришэд, инженернүүд, технигүүд, алба хаагшад, Сокол тосхондо ажаһуугшад, ниитын түлөөлэгшэд, совет, партийна эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд тосхоной клуб соо сугларба.

— Хүндэтэй һунгагшад, мүнөөдэр бидэнэр Советскэ национально-территориальна 517-дохи һунгуулиин округһоо СССР-эй арадай депутадта кандидадуудаар олониитын дундаһаа дэбжүүлэгдэһэн Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Гүрэнэй багшанарай институтай багша Д. С. Сандитов республикын «Буряад үнэн» газетын редактор Р. Б. Гармаев хоёртой уулзажа, өөһэд өөһэдынгөө захяануудаа үгэхэ болонобди,— гэжэ Советскэ һунгуулиин окружной комиссиин секретарь, КПСС-эй Советскэ райкомой секретарь Г. А. Айдаев һунгагшадай суглаа нээхэдээ хэлээд, нүхэр Сандитовай этигэмжэтэ нюур, Улаан-Удын авиапредприятиин командирай политическэ талаар орлогшо В. М. Сухоруковта үгэ үгэнэ.

Багшанарай институдай физикын кафедрые даагша, эрдэмэй доктор Дамба Сангадиевич Сандитовай этигэмжэтэ нюур болоһон В. М. Сухоруков депутадта кандидадэй намтартай һунгагшадаа танилсуулаад, «Би эдэ хоёрые һайн мэдэхэ хүм. Ревомир Баяровичтай комсомол залуу нэһандаа суглаа хүдэлһэн, харин Дамба Сангадиевичтай һуралсалай талаар танил болоһон гээшэбди»,— гэжэ нүхэ Сухоруков һунгагшадта мэдээсэбэ.

Трибунада СССР-эй арадай депутадта кандидат Р. Б. Гармаевай этигэмжэтэ нюур, Улаан-Удын авиапредприятиин вертолётно отрядай командирай политическэ талаар орлогшо Социалис Ажалай Геройн Л. Н. Ахметвалеев гаража үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ һанамжална:

— Манай округһоо депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Ревомир Баяровичые ажалайнь талаар һайн мэдэхэ болонхойб. Бидэнэр Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадай уялга дүүргэжэ ябахадаа, тэрэниие шадамар бэрхэ, ажал хэрэгээ һайнаар мэдэхэ, оролдосотой хүн гэжэ ойлгонхойб. Таанад намайе нэгэ юумэ эхилээ һаа, тэрэнээ хэрэг дээрэнь бэелүүлжэ гарадаг хүн гэжэ мэдэнэ ёһотойт. Тиимэһээ манай кандидат Ревомир Баярович намдал адляар даажа абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэл байха. Мартын 26-да болохо һунгалтын үдэр нүхэр Гармаевай түлөө дуугаа үгэхыетнай үряалнаб,— гээд Леонид Нургалович Ахметвалеев үгээ дүүргэ.

АЛИ АЛИНДАНЬ ТУҺАТАЙ

Һаяшаг «Заря» колхозой туб тосхон Үнгэрхы тосхоной клуб соо эндэхи һунгагшад, мүн дутэ шадарай Мөөрөөшэ, Хэхэ-Худэри тосхонуудай, Сухын арһанай заводой түлөөлэгшэд сугларһан байна. Тэдэнэр Хяагтын национально-территориальна 523-дахи округһоо СССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Забайкалиин сэрэгэй округой командалагша генерал-полковник В. М. Семеновтой уулзаа.

Сугларагшадай урда депутадта кандидадай этигэмжэтэ нюур, Хяагтын совхозой директор Ю. В. Нечаев үгэ хэлэжэ, энэ жэлэй һунгалтын урда тээхи кампани хэзээ хэзээнэйхиһээ ондоогоор, ёһотойл демократическа үндэһэтэйгөөр үнгэргэдэжэ байна гэжэ тэмдэглээ. Удаань тэрэ депутадта кандидадай намтар тухай хөөрэбэ. Владимир Магомедович Семенов 1940 ондо Ставропольско хизаарай Карачаево-Черкесскэ автономито областиин Хурзук аулда түрэһэн, карачаевец яһанай хүн. 1963 оноо КПСС-эй гэшүүн, Сэрэгэй командна дээдэ һургуули дүүргэһээр взводой, ротын, батальоной, полкын командио ябаа. Нүхэр Семенов М. В. Фрунзиин нэрэмжэтэ Сэрэгэй академи, 1979 ондо СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Генеральна штабай академи дүүргэһэн байна. 1986 оноо Забайкалиин сэрэгэй округой командалагшын нэгэдэхи орлогшын, удаань, 1988 ондо округой командалагшын тушаалда томилогдоо.

Владимир Магомедович ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг Урданда арадай депутадуудай Шэтын областной Соведэй депутадаар һунгагдаа һэн.

Һунгагшадай зүгһөө «Дружба» колхозой түрүүлэгшэ Ф. Б. Гермаев, Үнгэрхын һургуулиин директор К. Г. Яковлева, Мөөрөөшын совхозой парткомой секретарь Б. Б. Цыбиктаров, Сухын арһанай заводой парторганизациин секретарь Г. Г. Гончарова болон бусад бодожо, депутадта кандидат нүхэр Семеновто олон захилнуудые хэлээ. Жэшээнь, Худэри гол дээрэ хүүргэ, Үнгэрхы тосхондо һургуулиин байшан, Мөөрөөшэдэ худөөгэй клуб барюулхадамнай туһалыт. Сухын заводто өөһэдын больница хэрэгтэй гэхэ мэтэ захилнууд хэгдээ.

СССР-эй арадай депутадаар һунгагдаад байгаа һаа, хүн зоной ажаһуудалай, соёлой болон бусад эрилтэнүүдые һайнаар хангаха хэрэгтэ али болохо туһа хүргэхэб, ороддохоб гэжэ В. М. Семенов хэлээ.

Иигээд гараха мартын түрүүшын удэрнүүдтэ тэрэ дахин райондо ерэжэ, һунгагшадтай уулзаха байна.

Н. ИСАЕВ,
«Ленинское Знамя» газетын редактор.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ажалай үдэр

ДАБТАХА ХҮСЭЛТЭЙ

Мал ажалай продуктнуудые най клубай гэшүүд болонхой үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха талаар республикын районуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Мухоршибэрэй район шалгаржа, КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй, ВЛКСМ-эй обкомой дамжуулгын Улаан-Удэй обкомой дамжуулгын Улаан-Удэй ажалшадай түрэлцэ ажалаараа, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ тусэбөө 134 процент дүүргээ.

Мүнөө фабрикын хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй арадай депутадуудай һунгалтые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Г. НАХАТОВА,
гадар трикотажа хубсаһанай фабрикын лабораториин начальник.

Мал ажалай продуктнуудые най клубай гэшүүд болонхой үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха талаар республикын районуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Мухоршибэрэй район шалгаржа, КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй, ВЛКСМ-эй обкомой дамжуулгын Улаан-Удэй обкомой дамжуулгын Улаан-Удэй ажалшадай түрэлцэ ажалаараа, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ тусэбөө 134 процент дүүргээ.

Мүнөө фабрикын хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй арадай депутадуудай һунгалтые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Г. НАХАТОВА,
гадар трикотажа хубсаһанай фабрикын лабораториин начальник.

ЭРХИМЛЭГШЭД УРМАШУУЛАГДАА

Хэһэн, бүтээһэн хэрэгүүдэйнгээ эсэгэй дүнгүүдые эрьен хараха һайн заншал манда тогтонижонхой, Һаяхан «Коммунизм» колхозой хамтын суглаан боложо үнгэрөө юм. Тэндэ сугларһан малшад, үргаса үргуулагшад, һаалишад, хонишод болон адуушад үнгэрһэн жэлэй туршада хэһэн ажалайнгаа дүнгүүдые согсолон шэнжэлжэ, саашодаа улам ехэ амжалта туйлахаар тодорхой тобшолол хэһэн байна.

Нёдондо колхозой колектив яһала һайнаар ажаллажа, худөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдаха гол даабаринуудаа үрагшатайгаар бэелүүлһэн байхе юм.

Районой хонишодой эгээл харюусалгатай хаһа түл абалга дүүрэнтэжэ байна. Гэбэшье хонин ажал эрхилдэг гол ажехынуудта хонид хурьгалһан зандаа. Түл хаа хаанагүй муу бэшээр абана. Тиихэдэ «Путь Ленина», «Авангард», «Забайкалец» ажахынуудта хурьга абаха түсэб үлүүлэгдээд, абтаһан хурьгад һайнаар томо болгоддоно.

Залуу мал шахан таргалуулха хэрэг мүн лэ урагшатай. Олон ажахынууд һайн нэмэлтэ шэгнүүр абана. Жэшээнь, «Путь Ленина» колхозой Константин Андреевич Фефелов харуулһалдаг малайнгаа шэгнүүрые эдэ үбэлэй хүйтэн үдэрнүүдтэ сүүдхэдэ 929 граммаар дээшэлүүлнэ. «Заганай» колхозой мал хараашад мүн һайшаама дүнгүүдые туйлана.

Районой малшад туйлаһан амжалтаяа дабтаха хүсэлтэй.

М. САНДАНОВ.

ТҮСЭБҺӨӨ ГАДУУР

Гадар трикотаж хубсаһанай фабрикын коллектив баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха, ашаг олзо абаха, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргаха даабаринуудаа сүм бэелүүлжэ, һалбариин предприятинуудай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ шалгарһен байна.

Фабрикын туйлаһан амжалтада оёдолой цехэй коллектив горитой хубита оруулна. Тус цехэй хүдэлмэрилэгшэд һайн шанартай продукци гаргахын тула ехэ оролдолго гаргадаг юм. Үнгэрэгшэ һарын туршада үйлэдбэрилһэн продукциин ехэнхи хубиие түрүүшын эрилтээр тушааһен, нэгэдэхи сортын продукци гаргаха түсэбөө үлүүлһэн байна. Тиигэжэ гол цехүүдэй дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ тэдэнэр түрүүлжэ гараа. В. Г. Хайдапова Э. Ф. Лархаева хоёр комплексно томо бригада хүтэлбэрилдэг. Хоорондоо харилсаата хэдэн мэргэжэл шудалжа, тус бригадын гэшүүд үндэр бүтээсэ туйлана. Үнгэрһэн һарын түсэбһөө гадуур тэдэнэр 2316 хэшэг гадар трикотаж хубсаһа оёжо, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 119,9 процент дүүргэһэн байна. Эсхэлгын цехэй Е. А. Варфоломеевагай ударидадаг бригада олоной дундаһаа шалгарна. Тэдэнэр даабариһаа гадуур 7190 хэшэг хубсаһа эсхэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 134 процент дүүргээ.

Мүнөө фабрикын хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй арадай депутадуудай һунгалтые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Г. НАХАТОВА,
гадар трикотажа хубсаһанай фабрикын лабораториин начальник.

Ажахын үнинэй малшадай нэгэн Н. Унжуев, В. Ошоров, М. Актинов гэгшэд һүрэгөө бүүин бүтэнөөр хараһуулна. Адуушан М. Убашеев недондо 100 гүүн бүриһөө 93 унага абажа түлжүүлээ. Тиихэдэ дүршэлтэй хонишон О. Иванова 100 эхэ хонин бүриһөө 103 хурьга тэнжэгээд, хонин бүриһөө 4590 грамм нооһо хайшалжа туушаагаа. Мүн һубай һүрэг хонидые хараһуулһалдаг С. Хандакова нооһо хайшалха даабаряа үлүүлхын хажуугаар даажа абаһан һүрэгөө гарзагүй хараһуулһалжа шалгараа.

Эрхимлэгшэдэй дунда автомашинын жолоошон Ч. Мунконов, трактористт К. Габанов бии. Эдэнэрнай жэшээтэ ажалаараа онсо шалгараа бшуу.

Суглаан дээрэ шударгы ажалай эдэ түрүүшүүл Хүндэлэлэй грамотаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаһан байна.

Г Ж. ДМИТРИЕВ.

ТҮГЭС БЭЛДЭНХЭЙ

Байгша ондо ороохо таряанай тогтууритай баян ургаса ургуулхаар зорижоһон Тарбагатайн районой «Дружба» колхозой механизаторнууд хабарай тарилгын худэлмэридэ хабаадуулагдаха бүхы машина, техникээ түгэс бэлдэжэ хадаламжада табиба. Ажалаа хамтын подрядай гуримаар эмхидхэһэн Максим Банковай хүтэлбэрилдэг зайһабарилагшадай багахан коллектив сеялкэ, плуг, культиватор, борнойнуудаа һайнаар бэлдээ юм.

Зайһабарилагшадай энэ коллектив запас частьнуудаар дутамаггүй хангагданхай гэхэ гү, али хуушарһан детальнуудаа һэргээн шэнэлжэ хэрэглэдэг байха юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхозой мастерской соо зайһабарилгын ажал таһалданагүй.

Т. НАГАЕВА.

ПРАВДА БУРЯТИИ *Мүнөөдэрэй номерта*

«Тэжээл хилээмэнһээ дутуугүй» гэһэн түрүү бэшэгээр мүнөөдэрэй номер эхилнэ. Республикын түрүү һаалишадай һая болоһон суглаан дээрэ тэжээл бэлэдхэлгын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулха тухай тэндэ ехэ хөөрэлдөөн болоһон байна. Мал ажахые хүгжөөлгэ болон фермэнүүдэй үйлэдбэрилдэг продукциие бүри ехэ болгохын түлөө тэжээлэй базаа тон ехэ үүргэтэй. Хабарай тарилгын эхилхэһээ холо урид тэжээл бэлэдхэлгэ тухай ажахынууда-бүхэнэй бодомжолго хадаа ганса агрономууд болон таряашадай бэшэ, партийна организацинуудай хэрэг мүн болоно.

Газетын нэгэдэхи хуудаһанда СССР-эй арадай депутадуудта кандидадууд А. В. Контунов Б. И. Баиров, В. Е. Карелин Г. В. Литвинцева, У-С. Г. Дондуковагай һунгагшадтайгаа уулзалганууд тухай газетын корреспондент А. Праведниковтэй мэдээсэлнүүд толилогдобо.

Улаан-Удын һүнэй комбинадта республикын районуудай ажахынуудһаа һу зөөдэг автотранспортын худэлмэриие эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ тухай газетын корреспондент А. Субботин асуудал табина.

«Худэлмэришэнэй хиналта» гэһэн ниитэ гаршаг доро газетын үншагшад А. Асяева, А. Свиридов гэгшэдэй республика дотор худалдаа наймаанай болон ажаллуудалай талаар хангалгын албанай муугаар худэлдэг тухай хэлэгдэнэ. Уншагшад энэ талаар гансал шүүмжэлэл хэнэ бэшэ, тэрэниие һайжаруулха талаар ямар хэмжээ ябуулганууде абаа һаа һайн бэ гэжэ зүбшөөл үгэнэ, һанамжануудаа дурадхана.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерта
«Тэжээл хилээмэнһээ дутуугүй» гэһэн түрүү бэшэгээр мүнөөдэрэй номер эхилнэ. Республикын түрүү һаалишадай һая болоһон суглаан дээрэ тэжээл бэлэдхэлгын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулха тухай тэндэ ехэ хөөрэлдөөн болоһон байна. Мал ажахые хүгжөөлгэ болон фермэнүүдэй үйлэдбэрилдэг продукциие бүри ехэ болгохын түлөө тэжээлэй базаа тон ехэ үүргэтэй. Хабарай тарилгын эхилхэһээ холо урид тэжээл бэлэдхэлгэ тухай ажахынуудһаа һу зөөдэг автотранспортын худэлмэриие эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ тухай газетын корреспондент А. Субботин асуудал табина.
«Худэлмэришэнэй хиналта» гэһэн ниитэ гаршаг доро газетын үншагшад А. Асяева, А. Свиридов гэгшэдэй республика дотор худалдаа наймаанай болон ажаллуудалай талаар хангалгын албанай муугаар худэлдэг тухай хэлэгдэнэ. Уншагшад энэ талаар гансал шүүмжэлэл хэнэ бэшэ, тэрэниие һайжаруулха талаар ямар хэмжээ ябуулганууде абаа һаа һайн бэ гэжэ зүбшөөл үгэнэ, һанамжануудаа дурадхана.

...ия Государ... ...ой АССР по ...фии и книж... ...п, Ленина 35 ...ндекс 04610

ҮНДЭҺЭ ЯҺАТАНАЙ ХАРИЛСААНУУДЫЕ УЛАМ БҮРИ БЭХИЖҮҮ

«Социалис интернациональна ажабайдал бүрилдүүлэн байгуулха хэрэг бүхы партийн, бүхы совет хүнүүдэй хэрэг мүн. Энэ зорилгоёо бэелүүлхын тулада хүдэлмэришэн ангийн, таряешадай, интеллигенцийн политическэ дүй дүршэл, ажалай һургаал болон оюун бодолой нөөсэ арга боломжонуудые, элдэб арадуудтай һайнаар, хүршэ ёһоор ажаһууха ябадалда үнэн зүрхэнһээ этигэдэг байһаниень элсүүлэн хэрэглэхэ шухала».

(«Нацинууд хоорондын харилсаанууд тухай» КПСС-эй Бүхэсоюзна XIX конференцийн резолюциһаа).

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНА ҮЗЭЛ БОДОЛТОЙГООР ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

МАНАЙ обществын нийтын али бүхы ажабайдалда хубилган шэнэдхэлгэ болон демократи үргэнөөр, бодотоор нэбтэрүүлжэ байһан үе сагтахи интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин аша туһые дээшэлүүлхэ, нацинууд хоорондын харилсаануудые улам нарижуулха тухай асуудал манай ажал ябуулгада шухала һуури эзэлнэ. Тиигээдшье нацинууд хоорондын харилсаануудтахи мүнөөнэй байдалда, хубилган шэнэдхэлгын болон манай обществые шэнэ шэнжэ шанартай болгожо байһан үе сагта парти болон совет правительство энэ асуудалда ехэ анхарал хандуулна.

КПСС-эй ЦК-гай январиин (1987 он) Пленум партийна, совет, профсоюзай болон комсомолой олон органууд интернациональна хүмүүжүүлгын асуудалнуудта анхаралаа муугаар хандуулна гэжэ тэмдэглэлэн байна. Үнэхөөрөшье, обществын хүгжэлтын зогсоһон жэлнүүдтэ тогтонижоһон хэтэрмэ ехээр найрлагдын, бэе бэээ магталгын дэлгэрһэн оршон байдал, нацинууд хоорондын харилсаануудай теориие шэнжэлхэ хэрэгтэ зарим хүтэлбэрилэгшэдэй дээрэлүүгээр хандадаг байнан үшар хадаа интернациональна хүмүүжүүлгын хэрэгтэ ехэ түбэг татаһан, национализ шэнжэ баримталһан, манай ажабайдалда зохихогүй үзэгдэлнүүд зарим газарта дэлгэржэ эхилһэн байна бшуу.

Социалис интернационализм хадаа патриотизмтай тон нягта холбоотой ойлгосо болоно. Тиихэдээ, нютагаа хүндэлэн дурлалга олон национальна социалис Эхэ оронойнгоо түлөө алм зэргын ехэ омогорхол бишэрэлтэй байһанай бодото бэелэл болон хараагдаха зэргэтэй. Совет патриотизм ба социалис интернационализмай удха шанарые ойлгуулха талаар үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулхадаа, тэрэ хоёрой хоорондын таһаршагүй холбоое элирхэйлхэ гэжэ оролдохо болоноби. Тиихэдээ интернационализмын ёһо гуримһаа хадуурхагүй, нютагай шэнжэтэй патриотизмтай хуурмаг ойлгосые зүбөөр тайлбарилха эрилтэ табигдаха зэргэтэй. Совет патриотизм гээшэмнай үндэһэ яһатанай илгаае баримталһан, нютагай тала хараһан бодомжонуудтай эбсэшэгүй ойлгосо мүн.

Мүнөө үедэхи интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие комплексноор шиидхэхэ эрилтэ табигдана. Энэ ямар удхатайб гэжэ асууха үшар гаранa. Совет патриотизмые социалис интернационализмтай нягта холбоотойгоор ойлгуулха хүдэлмэри ябуулхадаа, тэрэнэз һургуулида ороодуй үхибүүдэй эмхи зургаануудһаа (саад, ясли) эхилхэ шухала. Тиихэдээ бүлэг хүнүүдэй наһые, мэргэжэл шадабариие, мэдэсые гэхэшэлэн хараадаа абаха болоно. Интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эрхилдэг үзэл сурталай бүхы эмхи зургаануудай хүсые нэгдхэхэ, элдэб янзын арга дүршэл болон ойлгуулгын зүйлнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ шухала гэжэ һанагдана.

Интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха зорилго шидхэхэдээ, түбхын түрүүндэ тэрэнэйнгээ научна удха хо, уялгатай. Тэрээнтэй хамта нацинууд хоорондын хани харилсаан хадаа совет хүнүүдэй өөһэдынь ажабайдалай шухала нүхэсэл мүн гэжэ ойлгуулха, олон ондоо үндэһэ яһатан зоной хоорондын харилсаанда үзэгдэдэг бүруу бодомжо болон зүрилдөөнүүдэй үшар удхые шэнжэлхэ, элишэлхэ гээшэ баһа нэгэ шухала хэрэг болоно. Эдэ зорилгонуудые зүбөөр тодорхойлхын тула социологическа талаар шэнжэлхэ, олониитын һанал бодолые элирхэйлхэ хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Үндэһэ яһатан хоорондын харилсалгын болбосоролые дээшэлүүлгэ интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулгын нэгэ шухала эрхэ нүхэсэлынь гээшэ. Улаан-Удэ городой Октябрьска райондо олониитын һанамжа тодорхойлхын тула асуулта үнгэргэдэһэн байгаа. Нацинууд хоорондын харилсаануудые хүгжеехэ хэрэгтэ муугаар һүлөөлдэг зүйлнүүд тухай һанамжаяа хэлэхыень дурадхахада, нэн түрүүндэ хүнүүдэй соёл болбосоролой талаар мэдэсын муу байһанһаа эхи абана гэжэ харюусаһан байха юм. Асуултада хабаадалсаһан хүнүүдэй 69,4 процентнь иимэ бодомжотой харюу үгее. 41 процентнь үзэл сурталай-политическэ хүдэлмэриин дутагдалнуудһаа, 19,6 процентнь харилсаанууд шэнжэ шанарые, болбосоролые аша туһатайгаар бүрилдүүлхэ хэрэгтэ үндэһэн хэлэнэй политика шухала үүргэ дүүргэхэ байна. Буряад нютагуудта буряад хэлэ, бэшэг заалгые һайжаруулха талаар һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй туршада яһала аша туһатай хэмжээнүүд абтаһан байна гэжэ тэмдэглэлтэй. 1986 ондо КПСС-эй Буряадай обком республикын национальна һургуулинуудта буряад хэлэ шудалалгые һэргээхэ тухай шиидхэбэри дахинаа абаа һэн.

Интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин аша үрые улам дээшэлүүлхэ хэрэгтэ үндэһэ яһанай, нютагай тала баримталха ябадалтай, шовинизмын үзэл бодолтой эрид шууд тэмсэлгэ хадаа тон шухала эзбсэг боложо шадаха байна бшуу. Совет республикануудай экономическа ба оюун бодолой, национальна үзэл бодолой урган хүгжэлгэ хадаа бага үндэһэ яһатан өөһэдөө, эзэнэйшье туһа нэмэригүйгөөр экономико болон соёлоо ехээр хүгжөөхэ арга боломжо үгэнэ гэһэн тон хуурмаг, үндэһеөрөө бүруу мэдэрэлдэ зарим хүнүүд абтана. Иимэрхүү үзэл хадаа национальна доройтолго руу түлхихэ бшуу.

Өөрынгөө уг зорилгоор социализмын ёһо гуримда харша, зохихогүй үзэгдэлнүүд социалис общество дотор үшардаг гээшэ. Жэшээнь, шажан, хүтэлбэрилхы зарим кадрнуудай, залуушуулай доройтолго, замһаа халилга гэхэ мэтын баримтануудые дурдажа болоно. Социализмын ёһо гуримые бүдүүлигээр хазагайруулһанай шалтагаанаар эдэ мэтын буруу, заримдаа гэмтэ ябадалнууд манда дэлгэрһэн байна.

Национализм болон шовинизмын шэнжэтэй үзэгдэлнүүдые зарим тээгүүр дэлгэрүүлхэ гэһэн һэдэлгэнүүд нацинууд хоорондын харилсаануудые, ажалшадые интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулгада түбэг татана.

1989 оной июнь һарада болохо КПСС-эй ЦК-гай Пленум нацинууд хоорондын харилсаанууд тухай асуудал зубшэн хэлсэхэнь. Нацинууд хоорондын харилсаануудай талаар бэелүүлдэг КПСС-эй ленинскэ политика холын хараатай, туйлай ехэ удха шанартай ажал ябуулга мүн. Тиимэнээ совет нацинуудай, ехэ, бага үндэһэ яһатанай саашанхи хүгжэлтые, нягта харилсаае гүнзэгыгөөр шэнжэлэх, саашадаа бэелүүлхэ зорилгонуудые хараалха байна.

Э. ДОБОЛОВА,
философийн эрдэмэй кандидат.

Рахмет ШОЙМАРДАНОВ

ТУНГАЛАГ ҮДЭШЭ

Тунгалаг үдэшэлэн
тунга ногоондо
тооріһэн
түхэреэн һаранууд тухай
туба хубүүн хөөрэнэ намда.
Улукбегэй дулаахан,
урихан, уяхан һүнинүүд руу
урина дуун соогоо
үзбек Алим намайгаа...
Уряалыень тогтооноб...
Валдас нүхэрни
латыш, ород үгэнүүдые
холин,
Балтийн долгин соо
тамарһан
луу улаан мүшэдые
бэлэглэбэл... һайн даа...
Зүгөөр би орхиһууб
Зүрхэн соогоо
тунгалаг энээхэн үдэшэ...
Түби дэлхэйн хаанашье
тунгалаг шэгтээ оршодог,
Тоонтыем һануулһан
тунгалаг зунай үдэшэ...

РАХМЕТ ШОЙМАРДАНОВ Эдэбин районой Инзагата нютагта түрэһэн намтартай. Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдта һуража дүүргэһэн юм. Мүнөө хүүгэдэй «Хараасгай» гэжэ журналда редактораар хүдэлжэ байнхай. Тэрэнэй зохёоһон шүлэгүүд «Буряад үнэн», «Буряадай залуушуул», «Эдэн үнэн» газетэнүүдтэ, «Байгал» журналда толилогдодог.

ТОО, БАРИМТАНУУД

✦ 1979 ондо СССР-тэ ажаһуудаг хүн зоной Бүхэсоюзна тоо бүридхэлгын хэгдэхэдэ, Буряад орондомнай бүхыдөө 899,4 мянган хүн зон ажаһуулһан байна (хэдэн жэлэй саана хүн зономнай тоо миллиондо хүрэнэн юм).

Буряад ороноймнай хизаар дайдада бүхыдөө 60 гаран үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд ажаһуугаа. Тоолобол, ород —647,8 мянган гэхэ гү, али 72 процент, буряад —206,9 (23 процент), украинец —15,3 (1,7 процент), татаар —10,3 (1,1 процент), белорус —3,4 мянган (0,4 процент), еврей —1,6 (0,2 процент), эвенк — 1,5 (0,2 процент), немец — 1,6 (0,2 процент) гэхэ мэтэ.

✦ Буряадай областной партийна организацийн бүридэлдэ, 1988 оной январиин 1-нэй мэдээгээр, партийн 56 717 гэшүүн болон гэшүүндэ кандидат тоологдоно. Тэрэ тоодо 18 386 эхэнэр бии. Социальна талаарнь абабал, 45,9 процентнь хүдэлмэришэд, 12,8— таряашад.

Областной партийна организацийн бүридэлдэ 64 үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд тоологдоно. 1988 оной январиин 1-нэй мэдээгээр, ородууд — 35383 гэхэ гү, али 62,7 процент, буряадууд—17378 (30,3 процент), украинецүүд —1627 (2,9 процент) гэхэ мэтэ болоно.

ДЭМБЭРЭЛТЭ ҺАЙХАН ЁҺО

Репортаж

«Совет хүнүүдэй үе бүхэн патриотизмын болон интернационализмын өөрын һүргэлэ гарадаг юм. Манай арадуудай хоорондохи хани барисаанай эхин үндэһэ тодорхойлон харуулха, нацинууд хоорондын харилсаанай соёл болбосоролые эдэбхитэйгээр бүрилдүүлхэ, орон соомнай ажаһуудаг арадуудай, дэлхэйн бүсад арадуудай ёһо заншалнуудые, хэлэнүүдые искусствые, түүхыень хүндэлдэг байхаар хүмүүжүүлхэ гээшэ тон шухала».

(«Нацинууд хоорондын харилсаанууд тухай» КПСС-эй Бүхэсоюзна XIX конференцийн резолюциһаа).

— Дык, энээнэй урда модон урлалтай танил һэн гүт?

— Үгы. Эндэл ерэжэ, модошо дархан болобоб. Олонхимнай эндэл һураа.

— Бэрхэтэй, хүндэ гү?

— Хүндэ хүшэр гэһэн ойлгосо манда байха ёһогүй. Дайн дажар — энэл манда бэрхэтэй һэн. Харин хүдэлмэри... Ажабайдалаа зохёохын тула ямаршье байдалда дадаха, ямаршье ажал хэжэ һураха ёһотойбди. Туһалха, дүнгэхэ нүхэдтэйбди. Ород, буряад, татаар, мордвин. Һайн хүнүүд. Совет хүнүүд...

Энэ хөөрэлдөөн БМДК-гай мебельнэ 2-дохи цехтэ болоо юм. Яла сала «Яшма», хоёр, гурбан үүдэтэй шкафууд хабсаран суглуулагдана, ябталан бүридхэгдэнэ. Эдэ олон зон соо илангаяа дүршэлтэйень абаһаар олохонь бэрхэтэй ха. Гушан жэлдэ хүдэлжэ байһан В. Ш. Цыренов, нарин шадабаритай Г. В. Кажаев, дүй өхэтэй бригадир Б. В. Белянкин нэгэл һанамжатайнууд байба: «Вьетнамай хүбүүд саг зуурал мэргэжэлээ шудалаа. Үсэд гэшэдынь... «Үгы» гэһэн үгэ мэдэхэгүй. Бүхы субботниуудта, Арменийн фонддо хүдэлхэдэмнай, нэгэн адли ажалдаа гараад лэ байгаа».

Фам Дык Фон мүнөө 3-дахи разрядтай болонхой. 26 наһатай сэрэгшэн 8 жэлдэ түрэл ороноо харин дайсадһаа хамгаалаа. Амиды мэндэ гараже. Өөрэ бүлэ мэтээр ажаһуудег зониие ушархаб, хубилган шэнэдхэлгын сагтай тудахаб гэжэ хэзээ нэгэтэ ой ухаандаа оруулаа һэн гү? Үгы даа. Мүнөөл хуу хоёр нюдөөрөө хараже, нэгэ агаараар амилжа, совет ажабайдал гээшые лаблан ойлгожо байнхай. Табан жэлдэ хүдэлхэ гэһэн хэлсээн баталагданхай, Бүхы бүлэгэй 70-ниинь шахуу Вьетнамай Коммунис партиин гэшүүд юм. Һэрэ бүриннгөө салин хүлһэнэй 10 процентые Вьетнамай хүгжэлтын фондо хүн бүхэниинь һайн дураараа эльгээдэг гэжэ дуулахада, һонирхолтой байба.

Капитан нэрэ зэргэтэй Зуан Чун Хой 32 наһатай, дайшалхы хэдэн ордентой. Эндэхи ажабайдал тухай иигэжэ хөөрэнэ:

— Түрэл ороннай аргагүй һанагдаа юм аабза. Тезд үйдаха сүлөө огто үгы. Ород хэлэеэ шудалнабди. Яа хэз гээшье һаа, яряанай хэлэндэ ядамаргүй болонхойбди. Амарха арга гүйсэд бии. Профилактори удангүй ошохомнай. Ажалдамнай асаржа, абаашажа байха. Салин хүлһэндэ гомдолгүйбди. Разрядай эзэргээр бултантай адли абанабди. Спорт, ном уншаха гэхэһээ эхилээд хани барисаанай удэшэнүүдтэ заатагүй хабаададагбди. Хаа Ань Туанай дуулахые шагнаа һаа, одоол гоёшоохот,— гэхэ зуураа Чун Хой ород, буряад, монгол дуунуудай эхин аялга уянгатуулаад үзэнэ,—«Миллионы, миллионы алых роз...», «Аляа хүхын дуун урин дуудаа...», «Аялан дуулах чинь минь хоолойтой»...

Арбан гурбан жэлдэ эндэ ажаллажа байһан Г. В. Кажаев, гушан жэлэй ажалай намтартай В. Ш. Цыренов иигэжэ хэлэбэ: «Сугтаа хүдэлжэ, дадаад байхадаа, ямар яһанайб гэжэ ойлгохоошье болихош. Хүнэй хүн талыень лэ сэгнэдэг һайхан ёһо бии».

— Байдалнай бүри һонирхолтой болоо. Өөһэдын зан заншал тухай шэнэ нүхэднай хөөрэжэ үгэдэг. Мүнөө Монголой түлөөлэгшэд бии. Дүй дүршэлыемнай халахаа ерэнхэй,— гэжэ цехэй партийна организациин секретарь И. Ф. Красиков хэлээд, тээ саана хабтагайнуудые ябталжа, байһан харахан шарайтай, буржагар үһэтэй хүбүү дуудана.

— Улаан-Баатарай мебелиин үйлэдбэридэ хүдэлнэб. 30 хүн эндэ 9 һара ажаллахабди. Мэдэһэн, нюрһан юумэмнай хуу нютагтамнай хэрэгтэй болохо. Эндэ одоол юрэ ажаллана бэшэ, харин хани нүхэсэлэй һургуули гаранабди. Вьетнам, буряад, ород, монгол гээд гар гараа барилсан дуулаһыемнай хараһан һайт,— гэжэ дун сагаан шүдэеэ харуулан Наран Хүү знезбхилнэ.

Түби дэлхэйн, түрэл ороноймнай ондо ондоо булангуудай хүбүүдэй ушаржа, дуугаа андалдажа, ёһо заншалаа мэдэлсэжэ, зүрхэ сэдьхэлэйнгээ халуун ошоор бэе бэээ дулаасуулжа ябаһаниинь сэнтэйл даа.

Г. ДАШЕЕВА,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Наран Хүү (зүүн гарһаа) Зуан Чун Хой хоёр.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ЭБТЭЙ НЭГЭ БҮЛЭБДИ

КАЗАНЬ шадарһаа ерэһэн татаар үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэшье һаа, Ашанга һуурииие минии түрэл нютагни гээд хэлэхэ хүсэд эрхэтэйб. Эндэ бүхы шахуу наһамни үнгэрөө. Үхибүүднишье эндэ түрэжэ, урган үндыгөө. Хүнэй зэргын хүнүүд гүүлэжэ, гэр бүлэтэй, үри хүүгэдээ үдхэжэ ябана. Ехэ хүбүүн Олегни совхозой нэгэдэхи отделениин ороёһото үргэмалнуудые үргүүлдаг арендэ подрядай онол аргаар хүдэлдэг звеное хүтэлбэрилдэг байнаная орхижо, һу һаалиин гүүртэ даажа абаад, мүн энэ түрүү онол аргаар ажаллана. Тэрээнтэй суг-таа Наташа басагамни Александр үбгэчтэеэ, тиихэдэ би хүдэлэлсэнэб. Үри хүүгэдэйнгээ хүннёөө нэгэшье дутангүй һайнаар ажаллажа ябаһандань тон баяртайб. Эхэ хүнэй жаргал энэ бэшэ юм гү?

Манай Ашангада ород, белорус, буряад, татаар үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд эбтэй зетэйгээр, нэгэ бүлын хүбүү, басагадтал адли ажаһуудаг.

Түрүүшүүлэй тоодо ород хүбүүн Валерий Игумнов наһанайнгаа нүхэр Татьянатай орохол ёһоороо ороно. Тэдэнэр эхэ хонидой отара даажа абаад, гэр бүлын подрядаар ажаллаха зуураа, үнгэрһэн жэлдэ эхэ хонин бүриһөө хүрьга абажа түлжүүлээ һэн. Нооһо хайшалха түсэбөөшье дүүргээ.

Белорус угсаатан Александр Костюк үхэршэнөөр худэлнэ. Тэрэ урдаа табигдаһан зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлжэ, нютагаархидайнгаа магтаалда хүртэнэ. Энэ залуу малшан саашадаа бүри үндэр үрэ дүнгүудые туйлаха арга боломжонуудтай гээд һанагшаб.

Манай нютагта интернациональна бүлэнүүд олон юм. Тэдэнэй тоодо Геннадий Екимовский, Александр Спирин, Цыбик-Доржо Цыбиков гэгшэдэй бүлэнүүд ороно. Бидэнтэй зэргэлэн, татаар уг гарбалтай Наиль Алякимовай бүлэ һуудаг. Өөрөө тэрэ тракторно-таряан ажалай бригадир юм. Навиль, Ренат, Марат гэжэ хубүүдынь түрэл совхоздоо механизаторнуудаар ажаллана. Тэдэнэй дүү Татьяна басаган Цыбик-Доржо Цыбиковэй һамган болонхой.

Анда нүхэд байхаһаа гадуур худа үрагууд боложо хамтарһан буряад, ород, татаар үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдэй эбтэй зетэй бүлэнүүдые хараханда хэды гоё гээшэб? Хүнэй зүрхэ сэдьхэл худэлгэмэ байдаг.

Орхигдожо байһан бага һууринуудые һэргээжэ, бодхоожо, хуушанайнь нэрэ солые бадаруулха гээшэ ехэл һайшаалтай хэрэг гэжэ һананаб.

М. КАТИНА,
«Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто ажалай ветеран.

ХУБИ ЗАЯАН АДЛИ ХУБААЛДЛУУ М

Арменидэ аюулай ушарһан тухай мэдээсэл хадаа манай соёлой институдай студентнэрэй сэдьхэлые гүнзэгыгөөр доһолгоо, үй гашуудал түрүүлээ һэн. Бүри түрүүшын хэдэн үдэрэй турша соо институдай комсомолой комитедтэ монгол студентнэр ерэжэ, 200 түхэриг туһаламжын жасада оруулаа. Тэдэнэй жэшээе студентнэрэй бусад коллективүүд халуунаар дэмжээ юм. Багшанаршье энэ хүдэлөөндэ хабаадалсаһан байна. Нэгэ арадай аргагүй ехэ хохидол бүхы арад зоной, үндэһэ яһатанай гашуудал болоо бшуу. Интернационализм, аха дүү арадуудай хани барисаанай бодото бэелэл эндэл улам эршэтэйгээр үзэгдөө һэн.

Манай институт хадаа олон национальна коллектив гээшэ. Багшанарай дунда арбан нэгэн үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд бии. Харин студентнэрэй коллектив аяар 25 янзын ондо ондоо арадай, үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдһөө нэгэдэнэ бшуу. Үшөө тиихэдэ МНР-эй 47 хүбүүд, басагад манай институдта һурана.

Иимэ бүридэлтэй коллективтэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ ехэ анхаралда хандуулха хэрэгтэй болоно. Үндэһэ яһатан бүхэнэй абари зангые, ёһо гуримые, заншалые, шэнжэ шанарые хараадаа абаха шухала. Ямаршье сагта интернациональна хүмүүжүүлгын асуудал манай хүдэлмэриин гол анхаралда байһан гээшэ. Зогсолтын ушаржа байһан жэлнүүдэй үедэ энэ хэрэгэй тоогдоогүй, ямар нэгэн арсалдаанай гарахада, гү, али хэн нэгэнэй бага яһатаниие халта дорожолоошье һаа, юрын лэ үзэгдэл шэнгээр тоологдохо зэргэтэй байгаа. Харин мүнөө студентнэр энэ асуудалда тад ондоогоор хандадаг болоо.

Интернациональна талаар хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ нийтын элдэб эмхинүүд, зохёохы ажалтанай нэгэдэлнүүд хабаадалсана. Эдэнэрэй аяар ябуулгань нэгэ газарһаа гэхэ гү, али партбюрогоор хүтэлбэрилэгдэжэ, тусхай шэгэлэлтэйгээр эрхилдэгэн. Гол шэгэлэлүүдыень богонёор тэмдэглэхэ болоо һаа, иимэ: нэгэдэхинь хадаа, һуралсалай, тэрэнэй шэнжэ шанар (ямаршье хэшээл гү, али предмет байг) имагтал интернациональна хүмүүжүүлгын асуудалнуудтай холбоотой байха ёһотой; хоёрдохинь гэбэл, эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдэй тематикые тодорхойлго болоно.

Манай институт Зүүн Сибириин нютагуудта хүдэлхэ кадрнуудые һурган бэлдэнэ. Тиимэһээ студент бүхэнэд өөрынгөө хэхэ элидхэлэй гү, али бэшэхэ статьягай удхые интернационализмын үндэһэ һууритай, энэ регионой ямар нэгэн районой экономико болон соёл гэгээрэлэй бусадайхидтай нягта холбоотой байһантай тааралдуулан харуулха зорилго табигдана. Гурбадахи шэгэлэлынь хадаа уран һайханай, оюун бэлиг хүгжөөлгэ болоно. Нийтын болон нийтэ-эрдэмэй предмедүүдые заахадаа, студентнэрэй оюун бэлигые хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана. Илангаяа соёл-гэгээрэлэй факультедтэ һурагшад уран һайханай, хүгжэмэй мэргэжэл шудална. Тиихэдээ национальна соёл, заншал болон ёһо гуримтей танилсуулха ехэ арга боломжо манда бии гээшэ.

Национальна искусство шудалха тусхай курс бии болгохо гээд, олон жэлэй туршада ядалдаа һэмди. Тэрэнэй һуралсалай программада гансал ород арадай инструментнүүдые шудалалга оруулагдаһан байгаа. Харин хүгжэмэй национальна инструментнүүдээр нааданга һургаха гэхэдээ, тиимэ хэрэгсэлнүүдгүй байшообди. Бүри һаяхан лэ буряад, яхад, тува арадуудай хүгжэмэй зарим инструментнүүдые абаабди. Монголойхиие олохо арга олдоһон байгаа.

Мэргэжэлэй институдта мүнөө хүгжэмэй-хореографическа студентнэрэй хэдэн ансамбль худэлжэ байна. Тэдэнэрнай Буряадай «Соёл», Туваган «Аялга», Яхадай «Якутяночка», Монголой «Ундрал» гэжэ нэрэтэй юм. Үшөө тиихэдэ «Ретро» гэжэ ансамбль эмхидхэгдэнхэй. Тэрэнэй уран һайханай хүтэлбэрилэгшэнь Ю. Банеев. Мэнэ һая Москвада үнгэргэгдэһэн харин түрэнүүдэй студентнэрэй хүгжэмэй фестивальда энэ коллектив хабаадажа, тэрэнэй лауреат гэһэн нэрэ солотой боложо, нютагаа бусаа һэн.

Бүхы институдай «Сибирский сувенир» гэжэ ансамбль байгуулагданхай. Тэрэниие факультедэй декан В. Китов хүтэлбэрилнэ. Зохёохы уран бэлигтэнэй национальна һайн дуранай коллективүүдэй байгуулагдаһан үшар хадаа элдэб үндэһэ яһатанай искусствата танилсаха, студентнэрые интернациональна талаар хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ һайн эрхэ нүхэсэл боложо шадана бшуу. Национальна концертнүүдэй болоходо, зал соо багтажа ядатараа студентнэр суглардаг гээшэ. Фольклорно экспедициндэ һурагшад тон эдэбхитэйгээр хабаададаг болонхой. Тэдэнэр урданай, мартагдажа байһан дуунуудые суглуулна, хатар наада һэргээнэ. Жэшээнь, һая Шэтэн областаёор аяншалһан фольклорой талаар мэргэжэлтэй Г. Даранских ба О. Фурман гэгшэдэй хүтэлбэрилхы бүлэг студентнэр болон багшанар ехэ «олзотой» бусаа. Миндаһан дээрэ һонирхолтой хөөрэлдөө болон дуунуудые олоор бүүлгажэ, бэшэжэ абаһан байна бшуу.

Национальна ансамбльнуудай уран бэлигтэн олонитэдэ тон хүндэтэйгөөр үгтагдадаг гээшэ. Тэдэнэр республикаһаа гадуур газар нютагуудаар суутай болонхой. «Сибирский сувенир» ансамблиинхид хүршэ областьнуудта, мүн Москва ошоһон байна. Гнесиных гэгшэдэй нэрэмжэтэ Москвадахи хүгжэмэй-багшанарай институдай, Москвагай гүрэнэй соёлой институдай ехэ коллективүүдэй үмэнэ концерт табижа, шанга шалгалта гараа бшуу. Польшыч Краков, Лодзи, Новая Гута хотонуудай, Монголой Арадай Республикын Дарханай ба Шарын-голой ажалшадта уран бэлигээ харуулаа. Национальна искусствые олониитэдэ дэлбэлэн харуулха хэрэгтэ ехэ амжалта туйлаһанай түлөө «Сибирский сувенир» ансамбль ВЛКСМ-эй 70 жэлэй ойн һайндэртэй дашарамдуулан, «Буряадай комсомолой шангай лауреат» гэһэн хүндэтэ нэрэ эзэргэдэ хүртэнэн габьяатай.

Тус коллектив 40 хүннёөө бүридэнэ. Тэдэнэй уран һайханай программада Зүүн Сибирьтэ оршодог бүхы үндэһэ яһатанай, мүн Монголой авторнуудай хүгжэм болон дуунууд оруулагданхай юм. Энэ ансамбльда хэдэн үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд ородог гээшэ. Тиимэһээ ород, буряад, тува, яхад, монгол угсаатан хүбүүд, басагадай өөһэд өөһэдынгөө түрэлхи хэлэн дээрэ дуу дуулахадань, хатар наадахадань, хүгжэмдэхэдэнь, тусгаар шэнжэ шанар үзэгдэхэ юм. Тэдэнэрэй ород арадай, илангаяа шэмээшэгүүдэй уран бэлигые уянгалан, нэгэ жэгдэ хурсаар гүйсэдхэн харуулхадань, ямар нэгэн һайхан үзэгдэлэй бадарһан шэньги байдаг. «Харагтыа даа, бидэ ямар эзргын интернационалистнар гээшэбибди!» гэһэн омогорхолой бэелэл эндэл мүндэлнэ. Хэниинь хэн гэшэгүй алишье хэлэн дээрэ адли тэгшэ дууладаг, хатар наададаг, ямаршье инструмент дээрэ хүгжэм эзэлүүлжэ шададаг байнан үшар мүн лэ тусгаар удха шанартай.

Интернациональна хүмүүжэл хадаа национальна хүмүүжүүлгэһээ үндэһэ һуури абадаг гээшэ. Өөрын үндэһэ лэндэ үнэн сэдьхэлһээ гүй хадаа ондоо нацио соёлые яагаад шудалха, лонсоб?

Ушар тиимэһээ интерн һан хөөрдэм, хооһон үг тив соо үсөөнөөр дуулд бодотоор бэелүүлэгдэнэ рагдана. Национальна худэлмэридэ бэлдэхэдэ дураар темээ шэлэдэг студентнэр хореографяа хэдээ, ондоо үндэһэ я дэжэ, буряад композ хүгжэм доро «Шэдитэ гэр табиһан байна. Т хүртөө һэн.

Яхад арадай «Нюргун хаар яхад студентнэр «Т балет-ульгэр харуулһан ретыень студентнэр ө саһан болон шэмэгл бэлдээ һэн. Иигэжэ т гаа угай оюун бэлигые гайгаар удхалан хэрэглэ

Нёдондо «Будамшуу» жа, магтаалда хүртөө һ та буряад, монгол, тува даа, өөһэд өөһэдынгөө үгэез хэлэхэдэнь, ехэ һ ды тиимэ байбашье, с даһан үйлэнүүдые ойл байгаа.

Хэшээлһээ гадуур э ябуулгануud эмхидхэгдэ дентнэр хани барисаанай гэдэг юм. Эдэ хубисхала ка байгуулгын һайндэрн юм. Амаршалга болон к най институдта һурадаг б түлөөлэгшэдэй, мүн Улаа лон училищинүүдта һура дай һурагшад-айлшадай лалга болодог. Тиихэдэл үргэн ехэ хөөрэлдөөн

Һая ашаглалгада үгт студентнэрэй сүлөөтэй байгуулагдана. Тэндэ мүн н танай студентнэрэй ябуулгануud эмхидхэгдэ амаралтада нютагаа ябаһ Туваган студентнэрэй хүн гэргэдөө һэн. Тэрэ Сагаа лэй) һайндэртэ зорюулаг

Нютаг нютагай, үндэһэ римталан, бүлэг болон н һанамжануud бии. Зарим дэлые буруушаадаг юм. Э тудта тогтонижоһон и дентнэрые интернационал жүүлгэдэ түбэг ушаруулд лэхэ байнаб. Тэдэниие ш шодоор дамжуулан, студ далтай, һанал бодолто абаха арга олдоно, тэдэ рэлдөө эмхидхэхэ, ямар далаар конференци, уулз нүхэсэл тогтоогдоно.

Иимэ бүлэгүүдтэй авто нуудай Соёлой министер байдаг. Жэшээнь, Тува министр А. Серен, Яхад министрэй орлогшо В. хубүүд, басагадтай уулз лой министрэй орлогшо най институдта һуража б рюута айлшалжа, ажабай лаарнь һонирхоһон, өөрө ха юм.

Студент бүхэниие инте бодолтойгоор хүмүүжүүл хамтын байрануудай таһа һанамжые баримталан б удха шанартай зүйл. Библ басагад, жэшээнь, өөһэд тай хамта байха дуратай. Өө һайханай мэргэжэлтэй б хэшээлэнь орой болотор Тиимэһээ тэдэнэрые үндэ рангүй суг байлгахые о

Хамтын шэнэ байрын б даһанһаа уламжалан, с нүүлгын асуудал гол түр өөрөө зарим һурагшад т сэлнүүдээ һандаадаг, г наар байдаг юм. Тэрээн хоорондоо эбэ таһарха гээхэ, бэе бэээ элдэбээр үзэгдэдэг гээшэ.

Үндэһэ яһатанай тала гэнние баһаха, дорожо студентнэрэй сүлөөтэй хэрхэхэ гэхэ мэтын ёһо байгуулагдана. Тэндэ мүн н ябуулгануud эмхидхэгдэ амаралтада нютагаа ябаһ Туваган студентнэрэй хүн гэргэдөө һэн. Тэрэ Сагаа лэй) һайндэртэ зорюулаг

Нютаг нютагай, үндэһэ римталан, бүлэг болон н һанамжануud бии. Зарим дэлые буруушаадаг юм. Э тудта тогтонижоһон и дентнэрые интернационал жүүлгэдэ түбэг ушаруулд лэхэ байнаб. Тэдэниие ш шодоор дамжуулан, студ далтай, һанал бодолто абаха арга олдоно, тэдэ рэлдөө эмхидхэхэ, ямар далаар конференци, уулз нүхэсэл тогтоогдоно.

Иимэ бүлэгүүдтэй авто нуудай Соёлой министер байдаг. Жэшээнь, Тува министр А. Серен, Яхад министрэй орлогшо В. хубүүд, басагадтай уулз лой министрэй орлогшо най институдта һуража б рюута айлшалжа, ажабай лаарнь һонирхоһон, өөрө ха юм.

Студент бүхэниие инте бодолтойгоор хүмүүжүүл хамтын байрануудай таһа һанамжые баримталан б удха шанартай зүйл. Библ басагад, жэшээнь, өөһэд тай хамта байха дуратай. Өө һайханай мэргэжэлтэй б хэшээлэнь орой болотор Тиимэһээ тэдэнэрые үндэ рангүй суг байлгахые о

Хамтын шэнэ байрын б даһанһаа уламжалан, с нүүлгын асуудал гол түр өөрөө зарим һурагшад т сэлнүүдээ һандаадаг, г наар байдаг юм. Тэрээн хоорондоо эбэ таһарха гээхэ, бэе бэээ элдэбээр үзэгдэдэг гээшэ.

Үндэһэ яһатанай тала гэнние баһаха, дорожо студентнэрэй сүлөөтэй хэрхэхэ гэхэ мэтын ёһо байгуулагдана. Тэндэ мүн н ябуулгануud эмхидхэгдэ амаралтада нютагаа ябаһ Туваган студентнэрэй хүн гэргэ

ИЖҮҮ ЯАГ АЛДАЛУУ МАЛШАНАЙ ЗАЛИ

Өөрын үндэһэ яһа
үнэн сэдьхэлһэ дур
эдаа ондоо национа
е яагаад шудалха, мэ

о тиимэһээ интернац
өөрдэм, хооһон үгэ
о үсөөнөөр дуулдад
өөр бэлүүлэгдэһэн
а. Национальна асу
эридэ бэлдэхэдэ,
темээ шэлэдэг юм.
гнэр хореографяар
ондоо үндэһэ яһа
буряад композитор
доро «Шэдитэ хада
абиһан байна. Тэрэ
һэн.
арадай «Нюргун Боо
кад студентнэр «Туй
льгэр харуулһан бай
нь студентнэр өөнэ
болон шэмэглэлыень
һэн. Иигэжэ тэдэ
й оюун бэлигые ш
удхалан хэрэглэһэн
ндо «Будамшуу» гэ
таалда хүртөө һэн.
ад, монгол, тува с
һэд өөнэдынгөө т
элэхэдэнь, ехэ һай
мэ байбашье, сцен
үйлэнүүдые ойлго

лһээ гадуур эл
ууд эмхидхэгдэдэг
хани барисаанай у
м. Эдэ хубисхалай
уулгын һайндэрнүүд
ршалга болон конц
итудта һурадаг бу
шэдэй, мүн Улаан-У
лищинуудта һурада
агшад-айлшадай
лодог. Тиихэдэл од
хэ хөөрэлдөөн дэ
аглалгада үгтэһэн
эрэй сүлөөтэй са
гдаа. Тэндэ мүн лэ
студентнэрэй яна
ууд эмхидхэгдэдэг
да нютагаа ябаһан
студентнэрэй хүнлэ
нэн. Тэрэ Сагаан
ндэртэ зорюулагдаа
нютагай, үндэһэ
, бүлэг болон нэгэ
ууд бии. Зарим т
руушадаг юм. Зүг
тонижоһон иимэ
е интернациональ
түбэг ушаруулдаг
йнаб. Тэдэниие эм
дамжуулан, студен
анал бодолтой б
а олдоно, тэдээнд
мхидхэхэ, ямар н
энференци, уулзал
эгтоогдоно.
үлэгүүдтэй автоно
өөлой министерст
Кэшээнь, Тувагай
А. Серен, Яхадай
орлогшо В. Бо
асагадтай уулзаа
стрэй орлогшо Ж
гудта һуража байн
ншалжа, ажабайда
нирхоһон, хөөрэлд

бүхэниие интерн
оор хүмүүжүүлхэ
йрануудай таһалг
баримталан байр
отай эүйл. Библиот
кэшээнь, өөһэдыг
байха дуратай. Х
мэргэжэлтэй бол
орой болотор
эдэнэрые үндэһэ
байлгахые оро
шэнэ байрын аш
уламжалан, сту
уудал гол түлөө
м һурагшад таһа
һандаадаг, гур
аг юм. Тэрээнһээ
эбээ таһарха,
бээ элдэбээр и
гээшэ.
һатанай тала
аха, дорможолх
эх мэтын ёһо б
тудта эли бодоо
шухала. Гэбэшье
ньна талаар хүмү
тагдалай, шиидхэ
г байһые арсажа
еспубликын түүх
хай бусад газарһ
аяа ерэһэн хубуу
ймаар хөөрэхэ, о
ССР-эй түүхэ шуд
һаа, аша туһатай
ликын түүхын
бии байһан хада
о. Багшанар бо
болон бэшэг
үй байһаар.
на соёл гүнзэг
нэрэй үйлэдбэри
м хубилгахаар б
энь, 3-дахи курс
тон тува студент
эй газарай клуб
ка гарабал, х
республикаяа о
рта гарабал һай
ээрэлэй хүдэлмэ
аха, олон юумэ
гу.
тэ ниитын эрдэ
автономито р
үудай хоорондо
ро барисаае г
дохо ёһотойбд
олбоондо анхар
ла. Үшөө тиихэ
аринаар, тон зүй
о. Энэ хадаа н
саае бэхижүүлгэ
оно бшуу.
оорондын хар
эхэ КПСС-эй ЦК-
аалгаданхай. Т
жэ эхилбэ. Э
й. дүй дүршэлт
хамта шиидхэгд
эдээндэ ехэ ан
ниинь эли.

Зүүн Сиб
дай проректор,
эрдэмэй канд

Өөрын үндэһэ яһ
үнэн сэдьхэлһэ дур
эдаа ондоо национа
е яагаад шудалха, мэ

о тиимэһээ интернац
өөрдэм, хооһон үгэ
о үсөөнөөр дуулдад
өөр бэлүүлэгдэһэн
а. Национальна асу
эридэ бэлдэхэдэ,
темээ шэлэдэг юм.
гнэр хореографяар
ондоо үндэһэ яһа
буряад композитор
доро «Шэдитэ хада
абиһан байна. Тэрэ
һэн.
арадай «Нюргун Боо
кад студентнэр «Туй
льгэр харуулһан бай
нь студентнэр өөнэ
болон шэмэглэлыень
һэн. Иигэжэ тэдэ
й оюун бэлигые ш
удхалан хэрэглэһэн
ндо «Будамшуу» гэ
таалда хүртөө һэн.
ад, монгол, тува с
һэд өөнэдынгөө т
элэхэдэнь, ехэ һай
мэ байбашье, сцен
үйлэнүүдые ойлго

лһээ гадуур эл
ууд эмхидхэгдэдэг
хани барисаанай у
м. Эдэ хубисхалай
уулгын һайндэрнүүд
ршалга болон конц
итудта һурадаг бу
шэдэй, мүн Улаан-У
лищинуудта һурада
агшад-айлшадай
лодог. Тиихэдэл од
хэ хөөрэлдөөн дэ
аглалгада үгтэһэн
эрэй сүлөөтэй са
гдаа. Тэндэ мүн лэ
студентнэрэй яна
ууд эмхидхэгдэдэг
да нютагаа ябаһан
студентнэрэй хүнлэ
нэн. Тэрэ Сагаан
ндэртэ зорюулагдаа
нютагай, үндэһэ
, бүлэг болон нэгэ
ууд бии. Зарим т
руушадаг юм. Зүг
тонижоһон иимэ
е интернациональ
түбэг ушаруулдаг
йнаб. Тэдэниие эм
дамжуулан, студен
анал бодолтой б
а олдоно, тэдээнд
мхидхэхэ, ямар н
энференци, уулзал
эгтоогдоно.
үлэгүүдтэй автоно
өөлой министерст
Кэшээнь, Тувагай
А. Серен, Яхадай
орлогшо В. Бо
асагадтай уулзаа
стрэй орлогшо Ж
гудта һуража байн
ншалжа, ажабайда
нирхоһон, хөөрэлд

бүхэниие интерн
оор хүмүүжүүлхэ
йрануудай таһалг
баримталан байр
отай эүйл. Библиот
кэшээнь, өөһэдыг
байха дуратай. Х
мэргэжэлтэй бол
орой болотор
эдэнэрые үндэһэ
байлгахые оро
шэнэ байрын аш
уламжалан, сту
уудал гол түлөө
м һурагшад таһа
һандаадаг, гур
аг юм. Тэрээнһээ
эбээ таһарха,
бээ элдэбээр и
гээшэ.
һатанай тала
аха, дорможолх
эх мэтын ёһо б
тудта эли бодоо
шухала. Гэбэшье
ньна талаар хүмү
тагдалай, шиидхэ
г байһые арсажа
еспубликын түүх
хай бусад газарһ
аяа ерэһэн хубуу
ймаар хөөрэхэ, о
ССР-эй түүхэ шуд
һаа, аша туһатай
ликын түүхын
бии байһан хада
о. Багшанар бо
болон бэшэг
үй байһаар.
на соёл гүнзэг
нэрэй үйлэдбэри
м хубилгахаар б
энь, 3-дахи курс
тон тува студент
эй газарай клуб
ка гарабал, х
республикаяа о
рта гарабал һай
ээрэлэй хүдэлмэ
аха, олон юумэ
гу.
тэ ниитын эрдэ
автономито р
үудай хоорондо
ро барисаае г
дохо ёһотойбд
олбоондо анхар
ла. Үшөө тиихэ
аринаар, тон зүй
о. Энэ хадаа н
саае бэхижүүлгэ
оно бшуу.
оорондын хар
эхэ КПСС-эй ЦК-
аалгаданхай. Т
жэ эхилбэ. Э
й. дүй дүршэлт
хамта шиидхэгд
эдээндэ ехэ ан
ниинь эли.

Зүүн Сиб
дай проректор,
эрдэмэй канд

Арадай нидадууд

ХҮГЖӨӨХЭ АРГАТАЙБДИ

МА Цыденовна Бадмажапова СССР-эй ара-
лутадта кандидадаар баталагдаһан хүнүү-
эгэл залууниинь болоно. Тэрэ Бэшүүрэй
одонгуудай совхоздо малшанаар ажалла-
ожоло нютагта 1964 ондо түрэһэн. Пота-
а һүргуули дүүргэһээр найман жилэй тур-
шанаар хүдэлжэ ябаһан энэ залуу хүнэй
ай үшөө кэмэжэ хэлэхэ юумэн үгы хэбэр-
нютагта мүнөө ажаллажа, байһан залуу-
хатарай гол түлөб адли. Гэбэшье бээ да-
ажа эхилэн үеһөөнь хүн бүхэнэй хүби
рим гол шэнжэнүүд элирдэг гээшэ аб
амагай зан абаринн, хүн шанарай шэн-
өө үхибүүн нөһөндөнь бүрилдэжэ. Һайнаар
байна. Энээндэнь эжы аба хөөрөйнь аша
гэжэ һанагдана.
-Цыден-Доржо Цыренович, ажалайнгаа
малшанаар эхилһэн байна. Дээдэ һүргуу-
ма, мэргэжэлтэй болоод, түрэл совхоздоо
ээ аялгаша зоотехнигээр хүдэлөө. Тэрэ-
а залуу мэргэжэлтэдэй хүл дээрээ гара-
інгөө һайн дүрааараа дахинаа малшан бо-
ыньнь — Цырен-Дулма Санжиева һая бо-
у мал шахан таргалуулгын гүүртэдэ ажал-
дай АССР-эй Верховно Соведэй депута-
дгаһан юм. Эжы аба хөөрынь эрхим һайн
түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор
агнагданхай. Тэдэнэр табан үхибүүдые хү-
Нэгэкиинь — совхоздоо бухгалтер, удаада-
оло нютагтаа багша, гүрбадахинь — Со-

вет Армийн сэрэгшэ, одхониинь — Һүргуулиин шаби. Ажалша бэрхэ бүлэдэ үдэһэн Цыбелмагай ямаршье ажал хэрэгтэ эзэн ёһоор, нарин нягтаер хандажа һураһаниинь юуштэгүй.

Дунда һүргуулияа дүүргээд, Хонхольнгоо мал шахан таргалуулгын комплексдо тэрэ ерэхэдээ, юридическэ институдта орохын тула ажалай стажтай болохо гэжэ шиидэһэн байгаа. Теэд малшанай ажал гээшэ зугаа наадан бэшэ аб даа. Тэндэ харууһалагдадаг 300 буруу уһалха, хооллуулха, байра соохииень сэбэрлэхэ гэхэ мэтын ажал хэхын тула ганса шадабари бэшэ, мүн хүсэ шадалшье хэрэгтэй ха юм. Заримашуул иимэ ажалда удаан торожо хүдэлдэггүй. Цыбелма бага балшар наһандаа иимэ ажалда хүдэржэһэн хадаа ехэшүүлһээ дутуугүй гурбан жэл соо ажаллаа. Зунай үедэ амаралтаяа абажа, юридическэ институдта орохын тула шалгалтануудаа урагшатайгаар үгэбэшье, конкурсоор гурба дахин «унаһан» байна. Тэрэ үедэ эжытэинь суг ажалладаг малшанай пенсидэ гарахадань, туһалагша ябаһан Цыбелма хуулита ёһоор мал даажа абаһан юм.

Хонхолын мал шахан таргалуулгын комплексдо дүрбэн звено бии. Тэдэнэй нэгэндэнь — дүй дүршэлтэй малшан Д. Д. Дармаевай звенодо Цыбелма ажалладаг. Ажал хэрэгтээ харюусалгатайгаар, эзэн ёһоор хандадаг малшадай звенодонь сугларһан хадань арендэ подрядаар ажаллажа туршаха гэжэ Даши Дармаевич бодомжолһон байгаа. 1988 оной январь һарада совхозойнгоо дирекцитэй арендэ подряд тухай хэлсээ тэдэнэр баталаа бэлэй. 120—130 килограмм шэгнүүртэй гурбан зуун толгой мал абажа, жэлэй турша соо 400 килограмм болотоһонь шахзад, ажахыдаа тушааха гэһэн уялга абаһан байна.

— Арендэ подряд бидэниие олон юумэндэ һүргаа, — гэжэ Ц. Ц. Бадмажапова хөөрэнэ. — Нэн түрүүн мүнгэеэ тоолодог болосбди. Манай мэдэлдэ үгтэһэн бухы юумэ гамтайгаар хэрэглэжэ эхилбэбди. Жэшээлхэдэ, тэжээлээ арьбадхаха гэжэ ябуулга хэнэбди. Үдэр бүри саг соонь рационой ёһоор малаа хооллуулхада, гаргашашье бага байна, харин шэгнүүр хараа байса дээшэлнэ. Тиигэжэл дүнгүүднай дээшэлнэ.

Үшөө нэгэ жэшээ болгон звеногойнь ажалай дүнгүүдые хаража үзэебди. Д. Д. Дармаевай звено малайнгаа шэгнүүрые сүүдхэдээ дунда эзэргээр 789 граммаар нёдондо нэмээһэн байна. Тиигэжэ үйлэдбэрилһэн нэгэ центнер продукцинь 150 тухэриг 55 мүнгэтэ болоо. Харин совхоздонь нэгэ центнер мяхаһай өөрынь үнэ сэн 193 тухэригэй болоһон байха юм. 1985 онойхиие хаража үзэбэл, совхоз нэгэ центнер мяха үйлэдбэрилхын тулада 430 тухэриг мүнгэ гаргашалаа. Тиигэжэ нёдондо Д. Д. Дармаевай звеногой гэшүүн бухэн 38100 тухэригэй продукци үйлэдбэрилһэн байна. Арендатэрнүүд түрэл ажахыдаа дүн хамта 340 мянган тухэригэй олзо оршо сүүлаа. Энэ багахан коллективэй амжалтада залуу коммунист Цыбелма Бадмажаповагай оруулһан хубита бага бэшэ.

Мал ажалда арендэ подряд нэбтэрүүлһэнэй түрүүшын дүнгүүдэй урмашамаер байхадань, ажахын захиргаан совхозойнгоо бусад һалбаринуудта иимэхүү харилсааануудые нэбтэрүүлхэ гэһэн ябуулганууды хэжэ эхилбэ. Совхозой бухы һалбаринууд хоорондоо холбоотой байха гэһэн хараа шугам гол болгогдон бариманалагдана.

Байгша оной январь һараь Ц. Ц. Бадмажаповагай хуби заяа үндэнөөрнь хубилгаба. Урда тээнь совхозой комсомолой комитедэй гэшүүн байжа, гансал нютагайнгаа хэмжээгээр юумэ харадаг һаа, мүнөө гүрэн түрын удха шанартайгаар бухы юумэ сэгнэжэ эхилбэ. Тиимэһээ хүдөөгэй ажалшадай ажалай болон ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулхын тула али болохо хэмжээнүүдые хараалһаниинь һайшаалтай. Өөрөө арендэ подряддаар ажалладаг бригадын гэшүүн хадаа тэрэнэй ашаг олзотой, үрэ ехэтэй байһые өөр дээрээ ойлгоо ха юм. Ганса ажахыдаа бэшэ, мүн районойнгоо бусад ажахынуудта арендэ харилсаа үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, тэрэнэй ашаар ороной Эдеэ хоолой программые бэлүүлгэдэ хубитаяа оруулха гэжэ программа соогоо оруулһаниинь үндэһэ баримтатай.

Һаяшаг ВЛКСМ-эй обкомдо болоһон уулзалга дээрэ СССР-эй арадай депутадта кандидат Цыбелма Бадмажапова үгэ хэлэхэдээ, шухала бусад асуудалнуудта анхаралаа хандуулаа бэлэй. Нэгэдэхээр, бага һуурин тосхонуудые һэргээн хүгжөөлгэ. Тэрэнэй түрэл Хонхоло нютаг тиимэ тосхонуудай тоодо ородог ха юм. Харин район соонь аяар 14 тосхон Хонхоло шэнги байдалтай, һунгагшадтаяа уулзахаяа Захааминай, Зэдын, Хяагтын, Загарайн болон Мухар-Шэбэрэй районуудаар ябахадань, эдэшье нютагуудта бага һууринуудай асуудал һанаеень зобоогоо. Цыбелма өөрөө тиимэ нютагта түрэжэ удэһэн, мүнөө ажаллажа байһан хадаа бусад нютагуудта ажаглаһан түлюүр байдалые зүрхэ сэдьхэлдээ дүтөөр, хүндүүлхэйгээр ойлгожо абаа. Һүргуули, хүүгэдэй ясли-сад, соёлой байшан, байрын гэрнүүдые барюулха, тэндэ һуудаг хүнүүдые ажалаар хангаха, хүдэлмэриинь болон ажаһуудалайнь эрхэ байдал һайжаруулха, бар хүсөөр хэгдэдэг ажалые оньһожоруулха гэхэ мэтын олон жэлдэ шиидхэгдээгүй асуудалнуудай тэрэнэй толгойе «үрэмдэжэ» байһыень тухайлмаар. Депутат болоо һаа, эдэ асуудалнуудые түрүүшын ээлжээндэ шиидхэхын тула ябуулга хэхэб гэжэ Ц. Ц. Бадмажапова хэлээ һэн.

Байгаали хамгаалха гэһэн бодол программа соонь бии. Хүршэ байһан Шулуутайн леспромхозой ой тайгые эхи захагүй унагаажа, алим жэмэстэй, гоё һайхан үргамалаар баян үроданай үглуу тохойнуудые гэшхэжэ байнан үшар тэрэнэй һанаа миин байлганагүй. Нютагһаа холошье ошонгүй олон жэшээ оложо боломоор. Харгын хажуугаар хаягдаһан ута һайн модонууд, анхандаа хэрьялан урдадаг багахан гол горхонууд, баян тунга ногоотой бэлшээри сабшалангууд хүнэй һанаа амар байлгахаар аал? Эдэ бухы үзэгдэлнүүдтэ харюу оложо ядадаг һаа, мүнөө бүлта ойлгогдожо, үнжэгэн мүнхэ байгаалияа хамгаалха гэһэн үгэмнай эб найрамдалые хамгаалха гэһэн удхатай болоо бшуу.

Залуушуул тухай асуудал хүдөө нютагта эгээл шухала асуудалнуудай нэгэн. Залуушуул хүдөө нютагта үсөөнөөр үлэнэ гэлдэнэбди. Мүнөөнэй залуу үетэн бэлэн юумэндэ дуратай, бултадаа город руу ябашана, тэндэһээ бусанагүй... Цыбелма энэ юун гээшэб гэжэ өөр дээрээ үзэһэн байна. Залуу хүбүүд, басагадта өөдтэй ажал олдохогүй. Олдобол, тэдээндэ харюусалгатай ажал даалгагдахагүй. Иимэ байдалда ехэшүүл мүн лэ өөһэдөө эзэмэтэй бэшэ гү? Жэшээнь, механизатораар хөөр жэл хүдэлжэ байһан хүбүүндэ шэнэ техникэ үгтэхэгүй, үгышье һаа залуу бүлэдэ аминдаа гэр байра олдохогүй, тэдэнэй сүлөө сагаа үнгэргэхэ газар тухеэрэгдэхэгүй гэхэ мэтэ. Тиимэһээ Цыбелма залуушуулые социальна талаһаань хамгааланги байдал хангаха шухала гэжэ тоолоно.

Мүнөө һунгалтын урда тээ энэ округто ороһон районуудай ажалшадтай уулзахадаа, депутадта кандидат эдэ бүгэдэ тухай хэлэнэ. Цыбелматай суг нэгэ округто мүн лэ депутадта кандидат Захааминай районой Хамниин совхозой ахалагша хонишон Е. Р. Норбоева һулагүй хүн. Цыбелмада орходоо, Ленинэй болон Арадуудай Хани барисаанай орденто, райсоведэй депутат ажабайдалайнгаа талаар дүршэлтэй. Гэбэшье Ц. Ц. Бадмажапова һанаһанаа табидагүй, хүсэнэндөө хүрэжэ һаладаг, тэсэмгэй, даамгай зан абаритай. Дүршэлшье ерэхэ. Миниин һанахада, залуу энэ малшан басаган һунгалтада илабал, гансашье нютагаерхидайнгаа бэшэ, мүн тэрэнэй түлөө дуугаа үгэһэн хүнүүдэй найдалые хүсэд харюулха өөрынь шадэлтай. Үсөөн үгэтэй, һайн ажал хэрэгээрээ баян, хүн зондоо нюуртай, юрын ажалша бүлэдэ үдэһэн Хонхолын басаганай урда уужам ута харгы нээгдэнхэй. Тиимэһээ СССР-эй арадай депутат болобол, арад зонойнгоо түлөө арга шадалаараа ороло-дохонь дамжаггүй.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.
В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Аялга

НГЁОХОН ПОЙГООРОО...

ний театрнуудай, филармониин
эз залуу артистнуудай ерэжэ,
бэлиг шадабараар арад зоноо
зохёохы ажалай үргэн харгыда
жадаа, саашанхи замдань амжал-
гаяа ябагшаб. Мүнөө залуу бэ-
нэгэн Буряадай гүрэнэй фи-
хуушан Софья Данзанэ тухай хэ-
эз дуран хүрэнэ.
нзанэ Хурамхаанай районой Ар-
турэһэн юм. Нарай нялха бай-
та эжынь наһа баража, энэрхы
алтэй Ширеторовтэнэй бүлэдэ үр-
бүүн наһаниинь үнгэрһэн байна.
да дуулаха дуратай Соня басаган
интернат һүргуулиин 8 класс
тистка болохо хүсэлтэй Улаан-
юм. Хэлэ ойгуур суурхаһан «Бай-
лиин хоорто абтажа, Софья Дан-
н болохо гэһэн хүсэлэйнгөө тү-
амуудыг хэһэн намтартай. Теэд
ын та гансахан түрэлхиин бэ
ай багаг гэжэ ойлгоһон Соня ба-
ыг тус өөрөө һүргуулитай болохо гэ-
ориин дуушанаар 9-дэхи жэлээ
байна. Тиимэһээ зохёохы ажа-
ын алхамуудһаа эхилээд, мүнөө
ахи замыень мэдэхэ һэн тула, тэ-
омогорхон ябодагби.
лекториин дуушанаар хүдэлхэ гэ-
ырын илгаатай юм. Юуб гэхэдэ,
дуушанай гүйсэдхэхэ репертуар
жэлэгшин бэлдэһэн элидхэлэй уд-
дана ха юм. Лекци-концертнүү-
ндэ тустай шагнагшадта зорюу-
даг. Жэшээлбэл, «Хүгжэмэй һай-
таниилсая!» — гэһэн программа
й һурагшадта, «Балакировай зо-
аха классай һурагшадта зорюу-
ашань нэрлэбэл, «Буряадай ком-
р, «Джаз-хүгжэм» гээд үшөө
аммануудые дурдажа болоно.
кториин дуушан гээшэ үргэн ехэ
жотой байха ёһотой болоно ха
ел, бэшэ дуушадһаа илгаатай.
һонирхолоор, арга боломжоор
ратай хүгжэм дуугаа гүйсэдхэхэ
ондоо юм габ даа. Гэбэшье Со-
бэлигтэйшье, дуушанай һайн
раһан хадаа элдэб янзын аялга
орёо хүндэшье дуунуудые тон
дуулажа, хүн зондо һайшаагдадаг,
ые буляадаг.
най хоолой гээшэ түрэлхиин
Зүгөөр энэ баялигаа нарин няг-

таар абажа ябаха, үдэр бүри бэлэдхэл һорилго хэжэ, мүлижэ байха гээшэ дуушан хүнэй нэнгин уялга мүн. Юуб гэбэл, дуушанай хоолой хадаа гамнажа ябахаар, хүгжэмэй тон нарин, үнжэгэн инструмент юм. Хоолойдоо наряар хандажа, тэрэнээ хүгжөөжэ ябаал һаа, ямаршье хүгжэм гүйсэдхэжэ, ямаршье дуу һайнаар дуулажа, арад зоноо баясуулжа ябахаш. Энэ зрилгые С. Данзанэ яһала ойлгодог гэжэ һанагшаб.

С. Данзанэ дуушайнгаа репертуарые жэлһээ жэлдэ баян болгохо бүреэ тэдэнэйнгээ гүйсэдхэлгые һайжаруулгада анхарал хандуулна. Ород болон хари үгрэнэй дуунай классикын хажуугаар совет композиторнуудай дуунуудые олоор гүйсэдхэнэ. Харин буряад хүгжэм зохёогшодой дуунууд энэ дуушанай «абдарта» онсо һуури эзэлдэг гэжэ мэдэхэжэ юм ааб даа.

Дуушан камерна хүгжэмдэ дуратайгаар хандахаһаа гадна илангаяа оролдосотойгоор бэлэдхэл хэдэг байна. Тиимэһээ буряад, ород композиторнуудай дуунуудһаа, романснуудһаа бүридэнэн өөрынь концертнүүдые шагнагшад халуунаар үгтажа абадаг юм.

Республикымнай хүдөө нютагуудаар үнгэрдэг литературын, искусствын үдэрнүүдтэ Софья Данзанэ мүн лэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, буряадхан аялгаа хангюурдадаг гээшэ.

Энээгээр залуу дуушан Софья Данзанэ тухай хөөрөөгөө дүүргэхэдээ, саашанхи зохёохы замдань амжалта хүсөөд, хонгёо һайхан хоолойгоороо арад зоноо баясуулжал ябаг лэ гэжэ захиха байнаб.

Ч. ШАНЮШКИНА,
РСФСР-эй арадай артистка.
В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ДАЙНАЙ БА АЖАЛАЙ БААТАР

Хонгор уулын хормойдо оршодог Жэмһэг нютагта Даша-Нима Иванович Тарбаевые ехэ багагүй һайнаар танидаг ба хүндэлжэ ябадаг. Тэрэ иүхэрнай һүргуулида һуража ябахадаа, зунай сагта бухал шэрэхэ, морин тармуураар үбһэ тармаха, морин косилкаар болон гараар ногоо сабшахые ба хажуур дабтахые дууһан хэжэ, багаһаа ажалай амтые һайнаар таниһан байха.

— «Даша-Нима бага ябахадаа, янза буриин түмэр тудэгэ суглуулжа, сахаригта «ХТЗ» гэһэн маркын трактор, автомашина заһабарилжа, үетэн нүхэдөө гайхуулдаг һэн», — гэдэг нютагайнь суута механизатор Г. А. Маленов 50-яад онооор хөөрэдэг байһан юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ арбан долоо наһаяа гүйсэжэ ябаһан хубүүн сэрэгэй албанда абтажа, баруун фронтдо фашис муухай булимтарагшадые бута сохилсожо гараа. Дайнай гал дүлэн соо ябахадаа, Д-Н. Тарбаев хоёр дахин шархатаба.

Дайгаа даража, даагаа һүүлдэжэ, түрэл нютагаа бусажа ерэһэн Даша-Нима Иванович трактористын курса дүүргэжэ, дайнай хүндэ хүшэр үедэ гээгдэлдэ ороһон ажахыгаа үргэхын тула хамсыгаа шамажа оroo һэн. Анхан түрүүн «ХТЗ», «ДТ-54», «ДТ-74», «МТЗ-50», түхэлэй тракторнуудые жолоодожо, ёһотой оньһото техникын эзэн байһанаа харуулаа. «ХТЗ» түхэлэй трактор агтые жолоодожо, 400-гаад гектар зөөлэн газар элдүүрилгэ хэхэһээ гадна тоно, түлишэ, запас хэрэгсэлнүүдые ехээр арьбалжа, ажахынгаа экономикодо хубитаяа оруулалсаа.

Даша-Нима Ивановичай элдүүрилгэ хэһэн поли дээрэһээ 14—16 центнер таряан хуряагдадаг һэн. Совхозой түрүү механизатор «ДТ-54» маркын гэнжэтэ трактораар 900—1200 гектар зөөлэн газар хахалжа, районойнгоо түүхэдэ оролсоһон юм.

Д-Н. Тарбаев пенсионер болооб гэжэ нэгэтэшье һуугаагүй, хэдэн жэлдэ трактор агтаяа жолоодожо, Саяанай совхозойнгоо гахайн фермэ дээрэ фураж шэрээ. Даша-Нима Иванович дайндашье, ажалдаашье суутай ябаһанайнгаа түлөө Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай хоёрдохи шатын орденоор, дайшалхы долоон медальнуудаар, ВДНХ-гай алтан, мүнгэн, бронзо медальнуудаар шагнагданхай.

Б. БИРБАЕВ,
худөө бэшэгшэ.
Түнхэнэй район.

БУРЯАД үндэһэн хэлэн дээрээ радио шагнахада, телевизор харахада ямар гоё гээшэб. Манай түрэлхи хэлэн өөрынгөө баялигаар ямаршье хэлэнһээ дутуугүй. Ураншье, хурсашье, уянгатайшье, аялгатайшье гэжэ һанадагби. Алайр Боохоншье, Хори Яруунашье, Эхирэд Түнхэншье, Сэлэнгэ Баргажаншье, Захаамин Агашье нютагуудай буряадууд дундаа хэлэеэ ойлгожо ядадаггүй. Тэдэнэй үгэ бултыень нэгэдүүлжэ, алишье нютагай хэлые жэгдэ тэгшээр ойлгожо абаа һаа, буряад хэлэмнай бүри элбэг дүүрэн, найруулга, аялгань жэгтэй һайхан байха.

Һүүлэй арба гаран, хорёод жэлдэ түрэлхи хэлэмнай нилээд хойшо татагдаһан байгаа гээшэ. Харин хоёр-гурбан жэлэй үеһөө тэрээндэ анхаралаа табигдаһан хэбэр үзүүлэгдээд, саашадаа даамайгаар эршэдүүлжэ, өөдэнь татажа үшөөл шадагдаагүй байна гэхээр гээшэ. Хэрбээ буряад хэлэн гээшые саг соогоо хүгжөөжэ шадаагүй һаа, саашадаа, буряад яһатан байха юм гү гэһэн асуудал эндэ хуулитаар гаража ерэнэ. Саашадаа яагаад үндэһэн соёлой болоод, хүмүүжүүлгын ажал ябуулагдаха гээшэб? Зарим буряад үгэнүүд ородшье бэшэ, буряадшье бэшэ, оршуулаа гэхэдэ, оршуулагдаһаншье бэшэ байдаг. Жэшээлбэл, минии хуушанай «Трудовая книжка» соо «дата, номер, поощрени, награжденинууд» гэхэ мэтэ үгэнүүд лэ үгтэнхэй. Эндэ оршуулһан, буряадшалһан үгэ би олодоггүйб. Оршуулһан үгэнүүдыешье уншахада, һэжэг түрэмөөр байдаг. Жэшээлбэл, «ускорение» гэжэ угые хурадхалга гэжэ оршуулна. Буряад хэлэн дээрэ хурдан гэһэн үгэ ямар үйлэ харуулнаб гээ һаа, юун хурдач бэ гэжэ асуудал табяад үзэе. Хурдан юун бэ — ухаан бодол хурдан, хараха гээ һаа, нюдэн хурдан, урилдаа һаа, морин хурдан, морин һоо машина хурдан, намһаа энэ, тэрэ хурдан г. м. Нэгэн гэбэл, юумэнэй гүйһэн үйлэ харуулдаг ха юм.

Минин һанахада «түргэдхэхэ» гээ һаа, ойлгосотой байха һэн ха гэжэ һанагшаб. Иимэрхүү үгэнүүд олон янза ха юм. Жэшээлбэл, яараха, шангалха, шамдаха, шуумгай, үтэр, бушуу, дары, түргэлхэ г. м.

Һүргуулинуудта буряад хэлэн дээрэ ном зааха гэһэн оролдолго хэгдэнэ. Үзэглэл, мүн уншаха номууд бии болгонхой. Теэд тэдэниие зүбөөр хэлэхын, ойлгохын тула хэгдэхэ хүдэлмэри үшөөл дутуу байна. Нэн түрүүн ород-буряад хэлэнэй, буряад-ород хэлэнэй толи (словарь), морфологическэ, синтаксическэ заабаритай байгаа энэ хэрэгые хүнгэдхэжэ үгэхэ һэн гэжэ һанамаар. Хүүгэдтэ зорюулһан номууд ехэ үсөөн, үгышье гээ һаа болохо. Гансахан «Хараасгай» журнал гаража, ехэтэ баясуулаа. Теэд тэрэмнайшье саг соогоо гарахагүйдөө ехэ муу байна. Хүүгэдые мэхэлнэ гээ һаа, дан үнгэрүү болохо юм гү, илангаяа бээ үмөөржэ, бээһээ зайлуулжа һураһан бидэндэ...

Улаан-Удэ — буряад арадай нислэл хото гээшэ ааб даа. Зүгтөө эндэшье буряад хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн ном бэдэрээ һаа, олохотнай бэрхэ байха. Бии байгаашье һаа, 500, 1000 хэнэгээр гарахадаа хаана хүртэлтэйб? Иимэл һаа буряадууд үсөөн болошоо юм гү? Хажуудань Агын, Усть-Ордын буряадай округууд байха.

Буряад хэлэнһээ оршуулһан зохёолнууд «Гэсэрһээ» эхилээд яһала бии. Юрэдөө буряадууд түрэлхи хэлэн дээрээ уншажа шадахаа болёо юм гү, угаа ядахадаа «Гэсэр» үльгэрөөшье.

Буряад хэлэн дээрэ телевидени, радиогой дамжуулганууд үшөөл хомор. Һонирхолтой үльгэр түүхэ, уран һайхан зохёол, зүжэг наадан харуулагданагүй. Эндэ һая хүдөө ажахын институдай студентнэрэй «Алтан булаг» гэжэ дуу, хатарай ансамбль телевиденин программа соо хараад, одоол һонирхон хүлеэжэ ядажа байбаб. Теэд тэрэнэй концертын гараха сагта буряадһаа ород хэлэн дээрэ оршуулагданан дамжуулга табигдаа һэн. Гансал дуунһаа бэшэниинь «Алтан Булагай» программа булта ород хэлэн дээрэ харуулагдеба.

Буряад хэлэнэй хэшээлнүүд тухай хэлэхэдэ иимэ байна. Тэдэ хэшээлнүүд яһала һайн үнгэрдэг байбашье, хаа-яа дутагдалтай шэнги. Түрүүшээр нэгэ хэшээл һонирхон хаража һуубаб. Теэд багша зураг дээрэ тахяа харуулаад, нэгэ һурагшаһаа иигэжэ асууна: «Энэ хэн бэ?» Одоол энежэ садаа бэлэйб. Энэ мэтын багшанар дамжуулга хүтэлбэл, буряад хэлээ урагшатайгаар һэргээхэмнай хэсүүл байха болоно.

Хүүгэдтэ зорюулагдажа, буряад хэлэн дээрэ һонирхолтойгоор бэшэгдэһэн богонихон үльгэр, шүлэг, зохёолнуудые хурса хэлэтэй, хурдан бодолтой, баян үгэтэй манай урдаа хараха уран зохёолшод олоор бэшэг лэ.

Мүн түрэлхи хэлэнэй мэргэжэлтэд буряад хэлэн дээрэ буряад үгэнүүдэй удха шанарые элирхэйлһэн ном, словарь (толи), зүбөөр үгүүлхэ заабари, буряад-ород, ород-буряад словарьнуудые шэнээр гаргахаар болоо. Буряад хэлэн дээрэ бэшэлгын хуряангы дүримүудые олоор гаргаа, хэблээ һаа һайн байгаа.

Хуушан, үнгэрһэн сагай һайн һайханиие уудалан, шэнэ мүнөө үеын зүйлнүүдые шэнжэлэн олоно, һонин номуудые бэшэхыень Буряадайнгаа уран зохёолшодһоо хүлеэнэбди.

Сергей БАХЛАЕВ,
пенсионер.
Улаан-Удэ.

МОНГОЛОЙ АЙЛШАД

Оёорой совхозой ажалшад Монголой Арадай Республикын «Зэлтэр» госхозой овощ ургуулагшадые, мэргэжэлтэдые хүндэтэйөөр угтан абаба. Монгол нүхэдүүд овощ ургуулха ажалай эмхидхэлые хараа, буряад нютагай ажаһуургшадай ажабайдалтай танилсаа юм. Хоёр ажахын ажалшад баян ургаса яажа ургуулхаб гэһэн асуудалаар хөөрэлдөө, дүй дүршэлөөрөө, андалдаа.

Оёор нютагай соёлой байшан соо «Артист» гэжэ фильм айлшадта харуулагдаа. Эдэнэр Петропавловка, Доодо-Тори һууринуud руу ошожо, уран зурагай галерейнүүдые хараа.

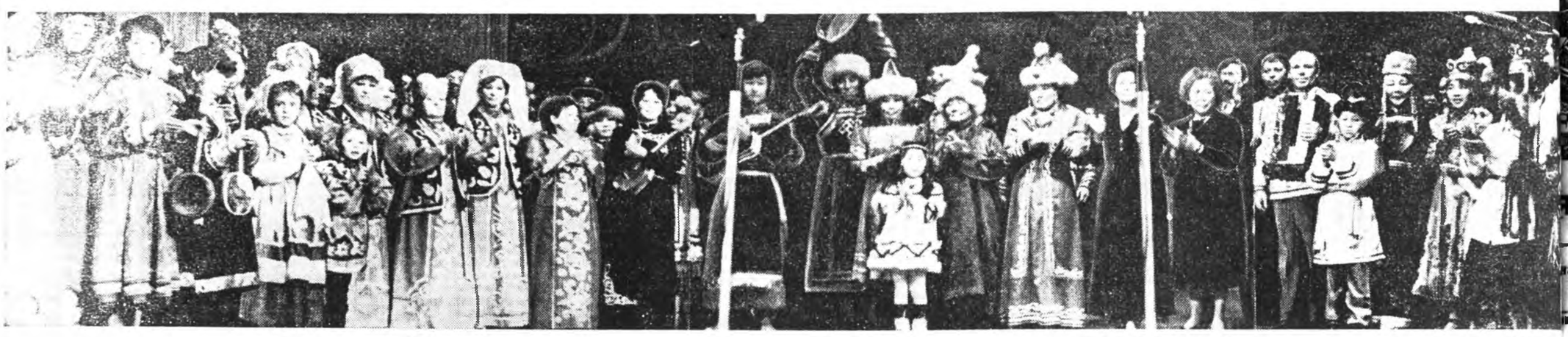

Соёлой һонин

«СЭДЬХЭЛ ДУЛААСУУЛДАГ ЭРХИМ НҮХЭР»

БҮЛЫН АНСАМБЛЬНУУДАЙ республиканска конкурс нэрин сэмбын комбинадай «Текстильщик» гэжэ соёлой байшанда һаяхан үнэрбэ. Тэрээндэ Буряадаймнай олон районнуудһаа зон эдэбхитэйгээр хабаадаа. Үгдеэрэнь буряад драмын академическэ театрай ордоногой сценэ дээрэ эрхимуудэй эрхим бүлэнүүд үргэн ехэ концерт харуулжа, улаан-үдынхидые һонирхуулаа һэн.

Байбайкалин районой Таловка һуурин һаа ерэһэн Г. Г. Салисов Аладар, Миша хубуудээрээ цыган дуунуудые гитарын хүгжэм доро гүйсэдхэбэ. Кабанскын районһоо 3 бүлэ хабаадаа. Шергино һууринда ажаһуудаг Федосеевтэн хоёр басагадеарга «Уголок России», «Здравствуй, милая деревня» гэжэ дуунуудые жюригэй һонорто дурадхаһан байна. Кабанск һуринэй Пархоменкотоной, эхэ, басаган Гермаевануудай тус тустаа дуулаһан ород, украин, буряад дуунууд шагнагшадта һайшаагдаа.

Хэжэнгын районһоо ерэһэн дуушад тухай һайн һайхан үгэнүүдые хэлэмээр. Тэршэнэн Хурамхаанай дуушадые мүн лэ маттамаар. Хэжэнгэдэ ажаһуудаг Гармаевууд (4 хүбүүн, 3 басаган) «Хани нүхэд», «Балшаг наһам һанагдана» гэжэ дуунуудые нэгэ хүн мэтэр жэгдэ һайнаар гүйсэдхөө. Загаһатаһаа ерэһэн Д. Ц. Жалсанова Янжима (10-дахи класс), Лариса (7-дохи класс), Базар (4-дэхи класс) үхибүүдтээ «Хэжэнгэ» гэжэ дуу олоной һонорто дурадхаа. Хурамхаан һуринай Надежда, Дыжид Гармаевануудай үхибүүдтээ сугтаа буряад аялга хүгжэм, дуунуудые гүйсэдхөө. Бултадаа чанза дээрэ эрхим һайнаар наадаа гэжэ онсолмоор байна. Барагханһаа Баторовтоной бүлэ Люда, Лариса басагадтаяа «Улаалзай», «Минии нютаг» гэжэ дуунуудые һайханаар дуулаа.

Захааминай Дүтэлүүрһээ Бадмаевтанай, Дариевтанай, Сандаковтоной гэр бүлэнүүд үргэн ехэ программатай ерээ. Тэрээндэнь буряад арадай дуунууд, буряад, хамниган хатарнуудыг үреэлнүүд оруулагданхай. Жэшээнь, табатайхан Сэсэгма хамниган арадай хатар хүнгэхэнөөр наадажа, ехэтэ һайшаагдаа һэч.

Ивалгын районһоо дүрбэн бүлэ конкурсдо хабаадаа. Тиихэдээ гүрбан бүлэнь Оронгоһоо ерээ. Дунда һүргуулиин һурагшад Баярма, Саран-Туяа, Дарима Батуевануудыг коряк арадай хатар үян бэрхээр хатарба. Б. Н. Цыремпилов чанза дээрэ наадажа, 8-дахи класста һурадаг Баярма басаганиинь «Уряал» гэжэ дуу дуулаа. Тиихэдээ басаган чанза дээрэ баһа наадаа. Бүргэд Нимеевич гэр бүлөөрөө эхэ хонидые харуулдаг юм. Жэлһээ жэлдэ ажалдаа үндэр дүнгүдые түйлажа, хонин бүриһөө хүрьга абэдаг байна. Хүдэлмэриингөө хоорондуур амаяха богонихон сагаа һайнаар эмхидхэжэ, бэе махабадаашье, зүрхэ сэдьхэлээшье тэниилгэн амаруулжа шададаг дээрэһээнь, үндэр үрэ дүншье түйлагдана бэшэ аал?

Оронгын соёлой байшангай директор Эржан Ленхобоев Эржэна нүхэртээ, Тумэн, Наташа дуунэртээ «Мүнгэн годли» гэжэ хатар нугархай зохиодоо гүйсэдхөө. Тиихэдэ Люда (7-дохи класс), Марина (3-дахи класс), Лена (1-дэхи класс) Будожаповуудай (Ивалга) дуулаые харахада, үдэмаар байгаа. Басагад «Наран сэсэг» гэжэ дуу дуулаа.

Бэшүүрэй районһоо гурбан Районуудта үнгэргэгдэһэн шэлэлгын хералгануудай шанга эрилтэтэй байһанһаа гү, али ондоо ямар шалтагаанһаа иимэ байдал үшарэа хаб? Али, магад бэлэдхэлэй болон эмхидхэлэй хүдэлмэри мүртэй ябуулагдаагүй гү? Саашадаа республиканска элдэб хералгануудта эдэ районуудай дуу, хатарта дуусатайшуул эдэбхитэйгээр хабаадалсаха бээ гээд найдая. Зүгөөр энэ удаа конкурсдо хабаадаһан бүлэ бүхэн һайнаар дуулаа гэжэ хэлэгдэнэ. Энэ ушараар Мухар-Шэбрэй Галтай нютагай Бадмаевтанай бүлые маттаха дуран хүрэнэ. Зоригто Чимитович баяан дээрэ наадажа, Галина Дармаевна «Манай кавалери» гэжэ дуу һайханаар дуулаа һэн. Ярууныи районой түб Нарһатаһаа ерэһэн Санжи, Сэсэг Шэрэповтан Бэлигтэ (7-дохи класс), Дарима (3-дахи класс) үхибүүдтээ буряад хоёр дуу шагнагшадай һонорто дурадхаа. Хориин районой Удинск һуринда ажаһуудаг Зугдыровтан «Аянай шубууд» гэжэ монгол, «Алтан дэлхэйн жама ёһоор» гэжэ буряад дуунуудые гүйсэдхэбэ. Цыренжаб Эрдынеевичэй чанза дээрэ наадахада, Ирина Базаржаповна дуулаа. Хойто Бэйгалай, Баунтын, Түнхэнэй районуудай дуу, хатарта дуратайшуулай эрхим түлөөлэгшэд мүн лэ бэлиг шадабарияа гэрэлтэлэ.

Сэлэнгын районой Ташар нютагһаа аха, дуу Лубсандоржиевууд ерээ һэн, «Жаран наһанай жаргал», «Тоонто нютаг» гэжэ дуунуудые тэдэнэр дуулаа. Баир Цыренжаповичэй соёлой байшангай директор юм. Цыденбал Цыренжаповичэй Сэлэн-Дүүмын дунда һүргуулида багшалдаг. Тиихэдэ Цырен-Доржи Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо механизаторраар хүдэлдэг. Үнгэрэгшэ жэлэй ноябрь һарада үнгэргэгдэһэн патриотическа дуунай конкурсдо хүбүүн шагнагшадтаа һайшаагдаһанай түлөө тусхай шанда хүртөө һэн. Афганистанда албаяа гараһан эрэлхэг буряад хүбүүн дайшалхы хоёр медаляар шагнагданхай юм. Трактористаар, комбайнерраар хүлэлхэдөө, үндэр дүнгүудые гүйлэжэ ябадаг. Цырон-Доржи тухай зураглал манай газетэдэ үнгэрэгшэ жэлэй декабрь һарада толилогдоо һэн.

— Байлдаанайшье газарта колхозой тэрялан дээрэшье дуун гээшэ зүрхэ сэдьхэл дулаасуулдаг эрхим нүхэр ха юм — гэжэ Цырон-Доржи хэлэв.

Республикымнай район бүхэнһөө шахуу ерэһэн малшадай, барилгашадай, загаһашадай, механизаторнуудай болон бусад маргэжэлтэдэй сэдьхэлэй хүдэлгэн дуулахые харахадаа дуунда хэды ехэ дуратай байһандань этигэмээр һэн. Үнэхөөрөөл, дуун хадаа хүдэлмэришэ зоной ёһотой нүхэр ха юм.

Үнгэрэгшэ конкурс энэхэниие гүйсэдхэбэ.

Захааминһаа ерэһэн Бадмаевтанай, Дариевтанай, Улаан-Удэдэ ажаһуудаг эгэшэ, дүү Золотухинануудаг, Хойто-Байгалай районһоо ерэһэн Макаровтан, Кабанск, һуринай эхэ, басаган Гармаевануудаг, Хурамхаанһаа ерэһэн Надежда, Дыжид Гармаевачуудаг үхибүүдтээ конкурсын лауреадуудай болон дипломантнуудай хүндэтэ нэрэ эзэргэнүүдтэ хүртэбэ. Энэхэнээ гадна республикын Соёлой министерствын, РНМЦ-гэй Хүндэлэлэй грамотануудаар, тусхай шангуудаар олон зон шагнагдаа.

Саашадаа иимэ конкурснууданшэлта болгогдожо, тэдэнэ бүри олон гэр бүлэнүүд эдэбхитэйгээр хабаадалсаха бээ гээд найдая.

Д. ДАМБАЕВ,
манай корр.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Түгэсхэлэй концертдэ хабаадагшад. 2. Н. Ф. Шурыгина Вэня ашатаяа. 3. Д. Ц. Жалсанова үхибүүдтээ.

Мартын киноо

ҺОНИН ФИЛЬМ ДУРАДХАГДА

Республикымнай кинотеатрнуудай экранда харуулагдаха фильмүүд тухай хөөрөөгөө ...ствын габьяата ажал ябуулагша Алексан... гэжэ хүдэлмэрээр эхилхэ. «Мосфильм» сту... тус фильм япон кинематографистнуудтай ... байна. 1950-яад онуудай эсэс багаар Япо... лиомиелит үбшэн «Шаг» гэжэ фильмын үн... доно. Советскэ Союзда бүтээгдэһэн вак... миллион япон үхибүүд энэ хүндэ үбшэнһөө хэтэй. Тэд тэрэ вакцинын Япон орон аба... хэды ехэ хүдэлмэри хэгдээ гээшэб?! Хуу... адаг хоёр жэлһээ баг саг соо турша... үзэгдөогүй эмэй зүйл наранай гараха зүгэ... дехагүй байгаа бшуу. Дабагдашагүй хуулиг... ер хүн — япон эхэнэр Кейко совет эрдэм... дабаха, эбдэхэ баатай болоо юм.

Фильмын гол героиня Кейко гэдэгэй р... актриса Комаки Курихара гүйсэдхөө. Совет... ролиие Леонид Филатов гүйсэдхэнэ.

Баһа нэгэ һонин намтартайгаар экранда ... **узел»** гэжэ картина дурдая. Тэрэ Влади... туужаар аяар 1956 ондо кино болгон та... экраннаа хоригдоһон юм. Удаань режиссе... болгохо баатай болоһон фильмнь «Саша в... гэжэ нэрлэгдээд, кино харагшадта дурадхе... мүнөө, 32 жэлэй үнгэрһэн хойно, бидэ аа... риентые тэрэ шэгээрнь хараха аргатай болоо...

Александр Дюмагай суута «Граф Монте... менаар **«Узник замка ИФ»** гэжэ фильм Оде... табигдаба. Москвагай театр-студиин актер... гэройн образые онсо бэрхээр гүйсэдхэнэн... һээ гадна Михаил Боярский, Алексей Жарко... тис, Всеволод Шиловский, Игорь Скляр г... харахат.

Эдмонэй инаг басаган Мерседесэй ро... гараһан «Воры в законе» (Рита) фильмэ... Анна Самохина наадана.

В. Тендряковой бэшэһэн туужаар режиссе... нев **«Черный коридор»** гэжэ фильм та... кинотеатрнуудта һая амжалтатайгаар үнг... гэжэ фильм табиһан энэ режиссер харагш... дээжэ.

Фильмын гол герой, түүхын багша Ни... Ечевинтэй бидэ ойн баярай үдэр танилсаг... дээрэ ерэһэн олон тоото амаршалгануудаг... муу муухай бэшэг ерэбэ. Дурасхаалайн... соогуур намтараа дахинаа һэргээхэ саг ер...

Ригын кинематографистнуудай дурадхаһан... гэжэ картиные мүн лэ һонирхон хараха б... аад, дуранай охиндо дайрагдаһан эалуу бэ... заараа шиидхэхэ гэжэ оролдохонь үндэ... шоо үзэхэ, шобто хараха юумэн байхагүй. Р... ертистка Лариса Малеванная гол рольдо на...

Долоотойхон Керим гэжэ хүбүүн эхэгүйгоо... Эхэнь Керимые түрөөд, наһа барашаһан б... хоёртоёо хэдышье эхэсэ дурсан байдаг һаа, ... саардана. Тиигэжэ байнаар, нэгэтэ...

Хоёрдохи классай һурагша Парвиз Гусей... лиие айхабтар һайнаар наадаһан байна.

Март һарада харуулагдаха хариин оронуу... дурдебал, Болгариин **«Мера пресечения»**, Канада—ФРГ-гэй **«Ловушка для кошек»**, ... **счастья»**, Югославиин **«Чудесный клад»**, ... **выигрывает»**, США-гай **«Трудный путь»**, Ф... белгэн **«Бланш и Мари»** гэжэ лентэнүүд бо...

Тобшолол хэхэдэ, ороноймнай болон х... нилээд олон шэнэ фильмүүдые энэ һарада х...

ккновидео-нэгэдэлэй аха...

АЛДАРТА ДАЛАЙГАА АРШАЛХА ГЭБЭЛ...

Һаяшаг амаралтын нэгэ үдэр ниислэл хотынгоо Революциин хүшөөгэй дэргэдэ бүлэг зон сугларанхай, хэдэн басагад огсом залуу хоолой байнал гэжэ дуулалдана:

Сэлэнгэмни, Сэлэнгэ,
Сэбэр һайхан урасхалтай бэлэйш.
Сагаан бүүрал Байгалдаа
Сэхэ шэглэн яарадаг бэлэйш.
Басаганай тунгалаг харасадал
Байдаг бэлэйш үрдандаа,
Харин мүнөө шэгээ алдажа, Харшын, тоһоор долгилнш дандаа...

Дүтэ ошоходомнай, хүшоогэй дэргэдэхи табсен дээрэ «Байгалай жагсаал» гэһэн гаршаг, дэлгэрэтэй хэдэн дэбтэр, карандашууд табяатай.

— Зүүн гарһаа — «Байгалые хамгаалгын жасын» түлөө, баруун гарһаа — Сэлэнгын ЦКК-е ондоо шэглэлэтэй болгохын гү, али огто хаахын түлөө гараа табиты! Байгалай хүби заяанай һанааетнай зобоогоо һаань, наашаа үтэр ерэгты! — гэжэ нэгэ эрэ хүн талмай дээгүүр ябагшадта хандана. Тэдэнь яһала һонирхоно хэбэртэй. Дүтэлжэ, хэлээшьень анхаран шагнаад, дэбтэрнүүд соо гараа дуратайгаар табина.

Хандагша тэрэ хүн Железнодорожно районой халдабарита үбшэнһөө һэргылдэг станциин санитарна врач А. А. Хахалов байба.

— Ямар зорилготойгоор энэ хэмжээ ябуулга эмхидхээбта? Хэд гээшэбта?

— Мүнөөдэр талмай дээрэ гарагты гэһэн даабари хэншье манда үгөөгүй. Өөһэдөөл гараабди. Эмхидхэлэй талаар үшөө һулал хабди. Экологическа хүдэлөөндэ хабаадагшад гээшэ аабзабди даа. Эндэ гараһан ушарнай гэхэдэ, Байгал далай хамгаалха тухай үгэ хүүр ехэ элбэг аад, тэрэнние бузарлалга үргэлжэлһөөр. Сэлэнгын ЦКК-е жэшээ болгон дурдая. Республикын зарим хүтэлбэрилэгшэд, эрдэмтэд энэ комбинат эрэгтэй гэжэ хэлэдэг.

— «Байгалые хамгаалгын жаса» тухай хөөрэжэ үгыт.

— Энэ жаса Эрхүүдэ анхан бии болоо юм. Элитэ уран зохёолшо Валентин Распутин тэрэнэй үндэһэ һүури табилсаһан байгаа. Харин манай республикада тэрэнние эмхидхэхэ тухай Министрнүүдэй Советэй Байгалай талаар ахамад мэргэжэлтэ Н. А. Калашниковай хэбаадалгатайгаар хэдэн дахин зон сугларжа хэлсэбэшье, тодорхой хэмжээнүүд абтанагүй,—гэжэ Александр Антонович хэлэнэ.

— Бидэ эрхүүгэйхидһээ холо гээгдэнэйбди,— гэжэ Зүүн Сибириин соёлой институдай багша М. В. Кокорина хөөрэлдөөндэ оролсоно.— Байгалей хойто бэеынхэй маанадһаа нураггүй зоримгой байна. «Байгалые хамгаалгын жасые» дэмжэжэ, хэдэн зуугаад мянган хүнэй гар табюулжа үрдеэ. Манай энэ удаа талмайда гараһандал «Байгалай жагсаалнууд» тэндэ саг үргэлжэ үнгэргэдэдэг, заншалта болонхой.

— Дуу дуулагша басагад танай институдай гү?

— Тиимэ. Нёдондо Валентин Распутинай зохёолнуудта үндэһэлэн, «Байгал болон бидэнэр» гэһэн зүжэглэмэл найруулга бэлдээд, город соогуурэа харуулаа һэмди. Удаадахи амаралтын үдэр зарим хэһэгүүдыень энэ талмай дээрэ жагсаалай үедэ харуулха һанаатайбди.

— Экээнһэтнай үрэ гараха гээшэ гү?

— Гараха, заатагүй гараха. Мүнөө дээрээ гол зорилгонай хадаа олониитые энэ асуудалаар һанаата болгохо, тэрэ гүрэнэй ямар нэгэн тусхай зургаанай хэрэг бэшэ, харин шинии, минии, та бүгдэнэй хэрэг гэжэ ойлгуулха шухала ха юм.

Дуу дуулааша соёлой институдай 4-дахи курсын басагад, Северобайкальскһаа — Иоа Лазаревич, Кабанскһаа — Оля Богатырева, Эрхүүгэй областьһоо — Лена Филанович. Ойлгоо бээзт? Булта Байгал шадарай басагад. Тэдээнтэй зэргэлээд, Улаан-Удын Андрей Батуев байна. Мүн лэ энэ хэмжээ ябуулгада «Гэсэр» бүлгэмэй хүбүүд хабаадалсана.

Гараа табижа байһан наһажаал эхэнэртэ хандабаб.

— Фомичева Ефросинья Никифоровна. «Детский мир» магазинай проходнойдо хүдэлдэгби. Анхан Бэшүүрһээ гараһанби. Зуб, зуб. Байгалаа аршалха хэрэгтэй. Нэгэ тэндэ амараад, энэ һайхан далайнгаа хэр зэргээр бузарлагдажа байһанда сошоо һэм. Болохогүйл даа, болохогүй. Үхибүүдтэмнай үлэг лэ даа,— гээд, тэрэ минии хандахада, харюусаба.

— Хаанашье хүрэтэр ошохобди. Хэрэгтэй болоо һаань, Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида хүрэхэбди — гээд жагсаалшад мэдүүлбэ.

Басагад дуугаа бүри эршэтэйгээр таташаба:

Убдэг дээрээ һүгэдэн,
Уныень амасаад үзэбэб —
Оё-ёо! Абарыт, нүхэд!—
Ооглон байжа хашхарбаб,
Халуун бурма залгиһандал,
Хахан-сасан хуугайлбаб.
Загаһаар бусалдаг үһаншни
Зарсанги үмхэй булангиртай,
Залгяал һаа, диваажанда гараха
Заяан тушаалдаха хэбэртэй.
Химеэр жүрөөдэһэн министрнүүд,
Шэнэ үеын шүүлингэнүүд.
Албата зоноо хорлохо
Абарал буулгажа шунанхай.
Шүдхэршье болуужабди — ганса мүр,
Шүүдэнгы гэрдо булигдахагүйбди.
Байгалаа аршалан хамгаалжа,
Барандаа булта тэмсэхэбди.

«Байгалай жагсаал» сашалгаа амаралтын үдэр бүхэндэ Революциин талмай дээрэ үргэлжэлүүлэгдэхэ. Алдарта далайгаа аболоха гэбэл, тэрэнэй түлөө гараа табигты, нүхэд!

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Удын Революциин талмай дээрэ Байгал аршалхын, Сэлэнгын ЦКК-е хаахын түлөө гэр табилгын үе.

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ зураг.

МВД-гэй МЭДЭЭСЭЛ

Байгша оной февралиин 13-һаа 20 болотор республика соо 134 гэмтэ ябуулга хэгдээ. Тэрэ тоодо, хүнэй бэе хүндөөр, мүн хүндэ бэшээр гэмтээхэ 21 ушар, эхэнэрнүүдые хүсөөр эдлэхэ 1, хүсөөр тонохо 10, хулиган ябадал гэргаха 14, гүрэнэй ба ниитын зөөри хулгайлха 20, хубиин зөөри хулгайлха 40, автотранспорт хулуун абаашаха 4, милициин худэлмэрилэгшэдтэ эсэргүүсэхэ 1, бусад 12 гэмтэ ябуулга хэгдэ.

Февралиин 13-най удэшэлэн Улаан-Удын дунда һүргуулинуудай наһаяа гүйсөөгүй гурбан һурагшад Коммунистическэ гудамжаар ябаһан үхибүүдые хутагаар айлгажа, малгай, бээлэйнүүдыень булаагаа. Тиигээд мүн лэ эдэнэр үшөө дурбэн үхибүүдые бай...гаад, мүнгэ эриһэн байна. Арсахадань, 4-дэхи һүргуулинин 6-дахи классай һурагшые нэгэниинь зүүн гар руунь хадхажерхёо. Эдэ гурбан баригденхай.

Февралиин 14-дэ дотоодын хэрэгүүдэй таһагта ЛВРЭ-гэй нэгэ хүдэлмэришэн хаидаба. Һуниин 2 сагта гэртээ бусажа ябахадань, хоёр залуу хубуудмүнгыень, бусад юумыень булаагаа гэжэ тэрэ дуулгаһан байна. Энэ ушараар мурдэлгэ хэгдэнэ. Энэл үдэр Ивалгын больницада Ильинка поселогто ажаһуудаг нэгэ хүн асарагдаа, Архидалгын үедэ наншалдаан эхилжэ, тэрэ сохоулаа. Тиигэжэ хабһаалиинь хухарһан, эльгэниинь гэмтэһэн байна. Февралиин 15-да удэрэй 3 сагта «Юбилейный» универмагай хажууда хуулинин наһа гүйсөөгүй хоёр хубууд дунда һүргуулиин 8-дахи классай һурагшадаа маргайнь, гэрэйнь час булаагаа. Тэдэ хоёр баригдаа һэн. Энэл үдэр Ильинка поселогто тениг...даагүй хоёр хубууд пенсионерһээ хоёр шэл архитай суумыень булаагаа. Тэдэ хоюулаа олдонхой.

Февралиин 18-да 23 сагта Улаан-Удын Тулаевай нэрэмжэтэ үйлсын нэгэ квартирэ соо С. гэжэ хүн хузуу руугаа хутагаа хадхуулаад, больница соо наһа бараа. Энэ гэмтэ ябуулгын түлөө энэл гэртэ байдаг, урдань суудлуулагдаһан Л. гэгшэ тушаагдаа. Тэрэ һоргуу байгаа юм. Тэрэл үдэр Мухар-Шэбэрэй түбэй районно больницада гэдэһэ руугаа хадхуулһан. Шэнэ Заганда ажаһуудаг нэгэ хүн асарагдаа. Эрхэсэ хаһуулагдаад байһан аад, байгша оной февраль соо бусаһан, хаанашье худэлдэггүй В. энэ гэмтэ ябуулгын түлөө баригдаба.

Энэ үе соо хэрэгнууд дээрэ 19 гэнэ усал тохоолдожо, 6 хүн. тэрэ тоодо, 2 үхибүүн, наһа бараа, 16 хүн шархатаа, тэрэ тоодо 4 үхибүүн байгаа.

3 түймэр болоо. Тэдэнэй үедэ 2 хүн хосороо, арадай ажахыда 5200 тухэригэй хохидол үзэүлэгдээ.

Эдэл үдэрнүүдэй туршада бээ хорлохо 10 ушар тохёолдобо.

Буряадай АССР эй МВД-гэй пресс-бүлэг.

Сэнхир экран

ПЯТНИЦА, 3

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35 — «Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм. 11-дэхи, 12-дохи сери. 11.40— Шэнэ һонин. 11.50—А. Глазунов. 8-дахи номерой симфони. 12.35— Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ. 13.35—«Пятачок» — баримтата фильм. 16.30— Шэнэ һонин. 16.40— Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.50—«Бродяги Севера»— баримтата фильм. 18.05— Ахалагша классайхидта уран зохёолой наадан. 19.20— Мароккын аялга дуунууд. 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00— Философиин темэдэ хөөрөөнүүд. 20.45— Уран шүлэгэй долгин дээрэ. Д. Кугультинов. 20.50— «Рабыня Изаура»— олон серитэй уран һайханай фильм. 12-дохи сери. 22.00— Время. 22.35 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—«Иимэ ушар болоһон байгаа». 23.00—«Хараа бодол». 00.30 — Ехэшүүлдэ мультфильмнүүд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Поэт и революция»— А. Блок тухай эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35 — Географи. 7-дохи класс. 10.05, 12.05— Англи хэлэн. 11.05— ПТУгай һурагшадта. Физикэ. 11.35, 12.35— Оршон тойронхи дэлхэймнай. 11.50—«Честь имею» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 12.55—«Необычные приключения мистера Веста в стране большевиков»— уран һайхэнай фильм. 14.05— Шэнэ һонин.

Улаан-Удэ. 18.00—«Хүбүүд, багсагад. 18.25— М... 18.45— Буряад ... 19.30— Буряад ... нууд. 20.30— ...

Москва. 21.00— ... соогты, бегашу... могу не петь» ... 21.50— Хубилга... прожектор. 22.... — Ханинаевай э... тицы». (НРБ-г... 24.00— Спортив...

Кино, театр

ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА
Балет ЖИЗЕЛЬ — в 19-30.
БУРЯТСКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ им. Х. НАМСАРАЕВА
Премьера — Н. Дугаржабон. ХАРАЛТУУР ХААН — в 19-30.
РУССКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ
ПО СОСЕДСТВУ МЫ ЖИВЕМ — в 19-30.
«ДРУЖБА»
ФИНИСТ — ЯСНЫЙ СОКОЛ — в 10, ШАГ (2 серии) — в 12, 15, 18-10, 20-40.
«РОДИНА»
ДВЕНАДЦАТЬ МЕСЯЦЕВ — в 10 16-40, УЗНИК ЗАМКА ИФ, фильм 1 — в 11-20, 14, 18-10, 20 50.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал — УЗНИК ЗАМКА ИФ, фильм 1 — в 9-30, 14-10, 18-50, фильм 2 — в 12-10, 16-50. 21-30. Зеленый зал — МЕРА ПРЕСЕЧЕНИЯ — АРЕСТ — в 9-50 11-40, 13-30, 15-20, 17-10, 19, 20-50.
«ЭРДЭМ»
ЧУДЕСНЫЙ ЛЕС — в 9 40, 11-10, 12-40, 14-20, ЗНАКОМСТВО (2 серии)— в 16, 18 30, 20-50.
«ОКТЯБРЬ»
СЕРГЕИ ЛАЗ... ШАГ (2 серии ... 19, 20-30.
«БАЙКАЛ»
ДОЛОЙ КО... ЛЮБОВНОМ ... 20-30.
«ВОСТОК»
НЕРАЗЛУЧНАЯ ... 13-30, СТРОИ... 21 (удл.).
ВИДЕОЗАЛ «П...»
БОЛЬШОЙ РИ... 13-40, 15 30.
ВИДЕОЗАЛ «О...»
НОВЫЕ АМАЗ... ВСЕХ ЗА РЕЦ... ВИДЕОПРИЛОЖ... НАЛУ «ОГОНЕ... 18-10, БОЛЬША... серии)— в 20-...
ВИДЕОТЕКА (...)
ВЕСЕЛЫЙ КО... СКАЗКИ С. М... 12-50, ТАЙНА ... КАП — в 14, ... в 15-30, ШУТ — ... ИТАЛЬЯНСКИ-...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50 96, приемная— 2-54-54, зам. редактора—2-68 08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56 23, промышленности и строительства—2-61-35 сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-30-05 переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35 95, собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, п. Кырен—91-7-18, Северобайкальск—35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35 Н-03378. Заказ № 53. Индекс 04610.